

ילקוט

דבר שלום ויפת תואר

דרושים וביאורים בענייני

פורים ומגילת אסתר

הערות, הארות, הוספות ותיקונים וכ'
ניתן לשלוח על פי הכתובת
רחוב רשב"א 25 מודיעין עילית
divreiyoisher@gmail.com
0527183642

ילקוט

דבר שלום ויפת תואר

דרושים וביאורים בענייני

פורים ומגילת אסתר

ערב פורים המשולש תשפ"ה

מלוקט מתוך גליונות דברי יושר
ע"י ישראל שלו דבורץ

מצבת זכרון באהבה

לאבי מורי ורבי הצדיק
אשר עמד כצוק איתו
מזל סערות התקופה
ולא כרע ולא השתחוה להם

הצדיק הגאון רבי דב ב"ר זלמן זצוק"ל

ולאמי מורתי הצדקנית
שחינכה אותנו לאמונה שלימה
ולאהבת ה' בכל מצב ובכל זמן

הצדקנית מרת שיינא ב"ר ישראל שלו' ע"ה

וקראתי שם הליקוט
"דבר שלום"
להלק הדרושים
"יפת תואר"
להלק הביאורים
על שמם
לזכרם ולעילוי נשמתם
ת.נ.צ.ב.ה.

אקדמות מילין

ערב פורים המשולש תשפ"ה

מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי, ברוך הוא אלוקינו אשר בראנו לכבודו ונתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו.

זה כמה שנים אשר זכיתי ללקט מפירושי וביאורי רבותינו הראשונים והאחרונים שרפי מעלה מבינים בתורת ה', על המקראות בתורה ובמגילות.

מעשה הליקוט הוא כפי מיעוט ערכי, כאשר ברצותי ללמוד מעט לעצמי ולהבין הכתובים ודברי תורתנו הקדושה ובתורי אנה ואנה מצאתי דברי יושר מפוזרים ומונחים וכל הרוצה נוטל, אף אני נטלתי מעט מהרבה וליקטתי אנה ואנה, ככל אשר תשיג ידי, ולא ח"ו כמעדיף זה על זה, אלא מה שהצלחתי מעט להבין בדלותי ובעניות דעתי.

לכבוד שמחת פורים אספתי חלק מהליקוטים שרשמתי עלי גליונות דברי יושר בשנים תשס"ט - תשע"ט להיות משלוח מנות איש לרעהו דבר נאה ומתקבל.

מעומקא דליבא אודה את ה' אשר זיכני בבני בית ובמשפחה נפלאה, חמי וחמותי שיחיו לאוי"ט, נוות ביתי היקרה תליט"א בני ובנותי חתני וכלותי המסולאים בפז שיחיו אשר מחזקים את רוחי להמשיך ולהגות בתורתנו הקדושה לדלות ולהשקות, מפי עליון יתברכו בכל הטוב.

ואפרוש כפי בתפילה לבורא עולם שיחזקני ויאמצני להמשיך במלאכת עבודת הקודש ולראות ברכה בעמל התורה ובאמירת השיעורים לחברים ותלמידים מקשיבים, לראות בטוב ה' בארץ חיים לאוי"ט ושנים. אכי"ר.

ילקוט

הַבְּרַחַת שִׁלּוּם

דרושים בענייני

פורים ומגילת אסתר

הקורא את המגלה למפרע לא יצא

החתם סופר אומר על הפסוק וְרָאִיתָ אֶת אֶחָדִי וּפָנִי לֹא יֵרָאוּ, (שמות לג כג) שלעתים עומדים אנו תמהים על מעשים שנעשים בעולם ואנו מתפללים על מה עשה ה' ככה, אבל רק לאחר זמן אנו מבינים את הכל למפרע, כמו בנס פורים, הריגת ושתי ולקייחת אסתר, היו רק הכנה להצלת עם ישראל, וזה "וראית את אחוריי", רק לאחר שנעשה הדבר מבינים למפרע מדוע נעשה, "ופני לא יראו", כלומר, לפני שהגיע הדבר לתכליתו, האדם אינו מבין לפעמים את מעשי השם יתברך.

על כך מליצים, שהקורא את המגלה למפרע, והוא נינוח עם תחילת המגילה רק בגלל שיודע מה שבסופה - לא יצא, כי חסר הוא באמונת ה', מפני שעל האדם לדעת מראש שהכל נעשה מאת ה' ומידו הכל ולו נתכנו עלילות, גם אם כעת הוא בגדר של "ופני לא יראו".

ההבדל בין גאולת מצרים לנס פורים

כתב רבינו בחיי בהקדמתו לפירוש המגילה: חייב אדם להתבונן חסדי ה' במידת החסד שיזכור חסדיו תמיד כענין שנאמר חֲסֵדֵי ה' אֶזְכִּיר תְּהִלַּת ה' (ישעיהו סג, ז), מכלל חסדיו שעשה עם ישראל שהוציאם מתחת יד פרעה שהיה מלך גדול וישלח בו ובעמו יי' מכות והוציאם מתוכם באותות ובמופתים בכח גדול וביד חזקה, ומתוך השעבוד הגדול יצאו מאפילה לאורה ומעבדות לחירות.

מכלל חסדיו שהיטיב עמם בזמן הזה בגאולה אחרת שהיתה גאולת הנפשות, כי גאולת מצרים לא היתה אלא מעבדות לחירות וגאולה זו היתה ממות לחיים.

אחשורוש היה גדול מפרעה

עוד כתב רבינו בחיי והיה זה בימי אחשורוש שהיה מלך גדול מפרעה, שהרי פרעה לא הזכיר הכתוב כי אם מלך מצרים, אבל המלך אחשורוש היה מולך על כל העולם מהודו ועד כוש, כי היה הודו בקצה העולם וכוש בסוף העולם, אם כן היה מלך מסוף העולם ועד סופו.

גאולת מצרים שלא כדרך הטבע - נס פורים כדרך הטבע

אומר רבינו הגר"א כי גאולת מצרים אנו מזכירים כל יום מפני שהיא היתה שלא כדרך הטבע, אבל נס פורים אין מזכירין כל יום אף על פי שהוא גדול יותר מגאולת מצרים, מפני שהוא נס שנעשה בהסתר פנים בדרך הטבע.

נס פורים גדול מנס חנוכה

נס חנוכה היה בארץ ישראל בזמן שבית המקדש קיים, לעומת נס פורים שהיה בחוצה לארץ ובזמן שבית המקדש חרב.

נס חנוכה היה בזמן שהקב"ה היה רצוי להם, לעומת נס פורים שהיה הקב"ה כעוס עליהם. נס חנוכה אין בו חידוש כי הוא נעשה בארץ ישראל שהוא מקום שאין הטבע שולט בו, ושרי האומות אין בהם כח, לעומת נס פורים שנעשה בחוצה לארץ שהוא מקום כח שרי האומות והטבע שולט שם, והקב"ה השתמש עם הטבע עצמו כדי להציל את ישראל. [עפ"י הגר"א].

גם בגלות, הקב"ה שולח שומרים על עמו - קיימו וקבלו

רבי אליעזר אשכנזי זצ"ל בחיבורו 'יוסף לקח' המשיל משל והביאו גם הגר"א בביאורו, למלך שהיה לו בן יחיד והשרים היו מתקנאים הו מחמת שראו גודל אהבת אביו אליו, והיו מנסים לגרום פירוד בין הבן לאב כדי שיוכלו לפגוע בבן כשיגורש מבית אביו, כי בבית המלך לא העיזו לעשות כן.

המלך הכיר בקנאת השרים ולא כעס על בנו והיה נושא לו חטאיו ומוחל וסולח לו על פשעיו. לימים הגדיש הבן את סאת חטאיו וגרם בעוונותיו שהמלך כעס עליו עד שגירשו מביתו ליער. חשב הבן שאביו שכח ממנו והתנכר לו ומחה את כל אהבתם שהיתה מקדם. אך באמת לא כך היה, כי האב אהב את בנו אף על פי שחטא לו וגם היה ירא שכעת השרים יוכלו לבצע את זממם מקדם ולפגוע בבנו בנוסף על הסכנות הרבות שטמונים ביער השורץ חיות רעות וטורפות.

על כן שלח המלך את עבדיו הנאמנים לשמור את צעדיו של בנו מרחוק ולשמור עליו להצילו מכל רע. הלך הבן ביער רעב וחסר כל, והנה צדו עיניו פינה נסתרה שהיה טמון בה מאכלים ובגדים, שמח הבן על מציאתו אכל ושתה, החליף את בגדיו הקרועים והמשיך בדרכו.

לאחר מספר ימים בעודו תועה ביער העבות נקלע הבן לסכנה גדולה כשדוב אימתני החל שועט לעברו לטרפו, והנה כפסע בינו לבין הדב נשמעה יריה והדב קרס ארצה מתבוסס בדמו, הביט הבן כה וכה וראה את הצייד שהצילו, הודה לו על כך ובירכו והמשיך בדרכו במבוכי היער.

כמה וכמה פעמים נשנו מקרי ההצלה הללו פעם ניצול מחיה טורפת ופעם משליחי השרים השונאים, עד שיום אחד חדרה להכרתו התובנה שאין מדובר כאן במקרה, אלא אביו באהבתו הרבה אליו, שלח שומרים להגן עליו מהרגע הראשון שהוא גורש מהארמון.

מיד ניצתה אהבתו הישנה לאביו ושב אליו בתשובה גמורה והוסיף אהבה על אהבתו הראשונה.

והנמשל: הקב"ה מלכו של עולם ולו בן יחיד עם ישראל, וכל שרי מעלה מקנאים קנאה עצומה בישראל על כך שהקב"ה אוהבם ורצו מאז ומקדם להתנכל לישראל, אך בארץ ישראל לא יכלו לעשות כלום כי אין להם כח לשלוט שם, אך כאשר גורשו ישראל אל היער – הגלות המרה, חשבו השרים לבצע את זממם, כי שם יש להם את כח השלטון, אך הקב"ה ברחמיו העצומים שלח איתנו את עבדיו הנאמנים ועושה לנו ניסים על ידיהם, אך כל זה בהסתר פנים.

וישראל שבאותו הדור ראו והבינו שכל מעשה המגילה אינו פעולה רגילה אלא הכל מושגח ממנו למעלה, אפילו בחוצה לארץ, ואף על פי שחטאו ועונו בשתי חטאים גדולים שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר ונהנו מסעודתו של אותו רשע, עם כל זה שלח להם הקב"ה שני גואלים – מרדכי ואסתר, מיד חזרו אליו בתשובה שלימה והוסיפו אהבה על אהבתם הראשונה וקיימו וקבלו עליהם את התורה מאהבה.

וקיבלם ה' והשיבם אליו והצילם הצלה גדולה ועצומה בניסים עצומים ונפלאים אשר כולם רמוזים בכל אות ותג במגילת אסתר, ומי שישים אל ליבו להתבונן בדברי המגילה שברוח הקודש נאמרה ישכיל ויבין כיצד הכל משתלב זה בזה עד לתוצאה השלימה של הנס שאנו מודים ומהללים ומפרסמים אותו בכל שנה ושנה ולא יעבור.

מבטלין תלמוד תורה לקריאת המגילה

וכי המגילה אינה תורה? והלא כתובה לדורות והיא אחת מכ"ד ספרים? ומה שייך לומר שקריאתה מבטלת ת"ת. מביאים בשם **מרנא הרב מבריסק זצ"ל** שדין קריאת המגילה אינו כדין קריאת התורה בשני וחמישי ושבת ויו"ט שהוא כדי שיעסקו ישראל בתורה. אלא דין קריאתה משום מצות קריאה ופרסומי ניסא ולא משום לימוד תורה שבה, ולכן שייך שפיר מה שאמרו **שמבטלין ת"ת** לצורך מקרא מגילה.

כל מילה ומילה במגילת אסתר היא בגדר של פירסומי ניסא

נחלקו התנאים במסכת מגילה (יט.) מהיכן קורא אדם את המגילה. רבי מאיר אומר: כולה, רבי יהודה אומר: מאיש יהודי. רבי יוסי אומר: מאחר הדברים האלה. רבי שמעון בר יוחאי אומר: מבלילה ההוא. אמר רבי יוחנן: וכולן מקרא אחד דרשו: וַתִּכְתֹּב אֶסְתֵּר הַמִּלְכָּה... וּמְרַדְּכֵי הַיְהוּדִי אֶת כָּל תַּלְקָף (אסתר ט, כט). מאן דאמר כולה - תוקפו של אחשורוש, ומאן דאמר מאיש יהודי - תוקפו של מרדכי, ומאן דאמר מאחר הדברים האלה - תוקפו של המן, ומאן דאמר מבלילה ההוא - תוקפו של נס.

להלכה נפסק כרבי מאיר שקוראים כולה, אם כן כל הנכתב במגילה הוא בהגדרה של פרסומי ניסא, וכמו שהיא אפשר לפרסם נס חנוכה רק עם פתילה ללא שמן או שמן ללא פתילה כך כל חלקי המגילה אפילו מה שנראה במבט שטחי שלא ממש קשור לנס, הוא בתוך הדין של פרסומי ניסא.

הוא אחשורוש ברשעו מתחילתו ועד סופו – חלק יסוד בפרסומי ניסא

רש"י מפרש על פי הגמרא על מה שנאמר בתחילת המגילה הוא אַחְשׁוּרוֹשׁ לומר לנו שהוא היה רשע מתחילתו ועד סופו.

וזה חלק יסוד בהבנת הנס, לא שבתחילה היה אחשורוש 'רע ליהודים' ואחר כך מאיזה שהיא סיבה שהבין את צדקת היהודים וריחם עליהם חזר בתשובה ונהיה 'טוב ליהודים', אלא גם כשחתם על אגרות המן וגם כשנתן ליהודים אשר בכל עיר ועיר להקהל ולעמוד על נפשם, הוא היה אותו רשע מרושע, ומה שביטל את הגזירה היה בכלל נגד רצונו, כי שנאתו לישראל היתה ממש כשנאת המן, כאותו משל שמשלו חז"ל לשני אנשים בעלי שדות, לאחד היה תל של עפר שהפריע לו בשדהו ולשני נפער בור עמוק באמצע השדה והיה צריך לעפר כדי למלאות את הבור, אמר בעל התל לבעל חריץ קח את התל ועשה בו כטוב בעיניך.

כך היו המן ואחשורוש חברותא נאמנה לצרור את היהודים.

ועל כן כשאסתר נשאלת על ידי אחשורוש מי הוא זה וְאֵי זֶה הוּא אֶשְׁר מְלָאוּ לְבוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן (אסתר ז, ה), מידת האמת שלה מכריחה אותה להצביע על אחשורוש ולכנות אותו בתואר המיוחד איש צר וְאוֹיֵב (אסתר ז, ו), תואר זה לא ניתן להן, הוא ניתן בצדק לאחשורוש רשיעא, ולולא המלאך שנשלח להסיט את ידה היה התואר הזה מתייחס אך ורק אחשורוש.

אחשורוש לא רצה במיתת ושתו ולא במיתת המן

אחשורוש רצה בושתי על אף סירובה לבוא וגם העלבון שהטיחה בו כשתיארה אותו בתואר 'שומר סוסים לא היה מספיק כדי שהוא ירהגה, והוא רצה לדון אותה בבית דין מיוחד שנקרא 'יְדַעֵי הַעֲתִים' (אסתר א, ג), שדרכם היתה לדון בצורה כזו שגם הפושע הכי גדול יצא שם נקי וטהור אם רצון המלך בכך והכל על פי 'החוק', והיו לו סיבות רבות להשאיר אותה בחיים, ונזכיר רק אחת מהם, שכל כח המלוכה שלו הגיע ממנה שהיא היתה בת מלכים והוא הגיע בכלל מאורות הסוסים. אך הקב"ה סיבב שממוכן הוא המן ישכנע את המלך והשרים לחוקק חוק שבמקרה שהמלך נפגע ממישהו באופן אישי, המלך בעצמו יכול לדונו מיד ללא משפט וללא זכות הדיבור לנידון, על ידי חוק זה שהתקבל והוטב בעיני המלך והשרים נגד כל הגיון סביר, התגלגל שאחשורוש העביר את ושתו ממלכותה ובשל כך הומתה בהחלטה רגעית ללא ששקלו את כל הנתונים שהביאו לסירובה של המלכה.

אחר כך התפכח אחשורוש והבין שהוא דן בפזיזות את ושתו, אבל אז זה כבר היה מאוחר מידי.

חוק זה שנחקק על ידי המן בשנת שלש למלכות אחשורוש, מביא את המן אל עמוד התליה אחרי תשע שנים – בשנת שלש עשרה למלך אחשורוש.

אם נתבונן בפסוקי המשתה השני של אסתר נראה דבר מדהים, כיצד הרשע אחשורוש רוצה בכל כוחו להותיר את המן חי וצורר. ובסופו של דבר מה שהוא נתלה זה החוק שחוקק המן, וכאמור בצורה מסוימת של פזיזות שאחר

כך כבר לא היה שייך לתקנה.
כאשר אסתר אומרת לאחשורוש על גזירת המן להשמדה, קם אחשורוש ויוצא אל גינת הביתן, למה הוא יוצא לשם? מה הוא מחפש שם? כלום, הוא יוצא להירגע, הוא לא רוצה לדון את המן בפזיזות, הוא לא רוצה להרגו, אבל משום מה הוא לא נרגע שם, למה? כי מלאכי השרת שנראים כבני המן הורסים לו שם כל חלקה טובה...
אומר אחשורוש לעצמו: אסור לך להישאר כאן, אתה תכעס יותר על המן, עדיף לחזור פנימה אולי שם הוא תירגע ולא תרצה להרוג את המן.
אז הוא חוזר מחומם לבית משתה היין, והוא רואה את המן נופל על המיטה אשר אסתר עליה, אז הוא לא נרגע, אבל גם לא זועם יותר, אלא רק נוזף בהמן.
אם הוא היה רוצה להרוג את המן, הרי היו לו כאן כבר שלש סיבות, אז למה הוא עוד לא מוציא מפיו את המשפט **תִּלְהוּ**, התשובה היא כי הוא באמת לא רוצה! וגם אם משהו לא בסדר עדיין צריכים לדון את המן בבית משפט... והבית משפט יצליח להוציא את המן צודק וצדיק.
צריכים לעשות עוד נס, להביא את חרבונה שיגרום למלך להבין שהעץ שרואים מבית המלך נעשה כדי לגרום למלך נזק אישי, כאן המלך חוזר לחוק הראשון – פגיעה אישית ב**י תִּלְהוּ עָלָיו**, מיד בלי להסס, כן, רגע אחר כך הוא עוד מסוגל ברשעותו לדאוג לכך שהמן ישאר חי.
והנה לנו עוד הבנה במה שאומרים ב'על הניסים' **וְהַשְׁבוֹתָ לּוֹ גְמוּלוֹ בְּרֵאשׁוֹ**.

סיפור המשתאות - יסוד להבנת הנס

האם ההצלה מגזירת אחשורוש והמן היתה מוכרחה להיות על ידי נס?
התשובה לכך היא כן.
כך כותב **השלום אסתר לרבי יצחק ב"ר מרדכי גרשון** (נדפס בקושטא בשנת ה' שמ) שמאריך לבאר את ההכרח לכך על ידי שהוא מונה שש סיבות שבגללם ניתן היה לחשוב שאולי לא היו זקוקים לנס, והמגילה מספרת לנו שסיבות אלו לא היו אפשריות.
אחשורוש מלך על כל העולם, אין מלכות שיכולה להילחם נגדו עבור היהודים, הוא שולט על כל העולם באותה עוצמה כמו שהוא שולט על איזור מושבו, גם על המושבה הכי נידחת.
הוא יושב חזק על כסא מלכותו, אין מי שיעיז לפצות פיו נגדו או למחות בו על מעשיו, ואף אחד מהאומות שתחתיו לא יהין להפריע לו שמא אחר כך הוא יפגע בהם.
כל שרי המדינות סרים למרותו מתוך אהבה, לאחר ששחדם במשתאות ובתענוגות במשך מאה ושמונים יום ואין צד שמישהו מהשרים יתחמק מלבצע את פקודת המלך האהוב ולהגן על בני מדינתו, אפילו במחוז הכי רחוק.
גם שוחד לא שייך לתת לו, זה פשוט לא מדבר אליו, הוא עשיר גדול באופן שכמעט לא היה מעולם ולא יהיה.
כשהוא מתרגז אין אפשרות לעצור בעדו, אפילו ושתה המלכה שהיא בעצם כל יסוד מלכותו לא נותרת בחיים בגלל קצפו, על אחת כמה וכמה היהודים שהעלו את חמתו בגלל "אי השוויון בנטל".
מדובר במלך שכאשר הוא קובע במחשבתו דבר, לא ניתן לשנות את דעתו והוא מוכרח לראות שרצונו נעשה באופן מוחלט, ואם לא עלו הדברים במציאות כפי רצונו, אין הוא מוכן להקשיב אפילו לסברות צודקות נכונות ונכוחות, אילו רק היה מקשיב לושתי שהמניעה בפועל מלהגיע היה הזנב שצמח לה או הצרעת שפרחה במצחה, לא היה הורגה, אבל, הוא לא מוכן לשמוע כלום לאחר שנקבע הדבר בדעתו.
מכל הסיבות הללו רואים שבאופן השתדלנות הרגילה לא היתה שום אפשרות להינצל מהגזירה, ועל כן מקדימה המגילה ופותחת בסיפור המשתאות, כדי שנדע עם מי "יש כאן עסק", ומדוע נזקקנו לניסים כדי להינצל מהגזירה.

הנס הנסתר של הצלת עמ"י מעלילה שפלה וערמומית

ומְרַדְכִי יֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ

אִין אֶסְתֵּר מְגֵדַת מוֹלְדָתָהּ וְאֵת עַמָּהּ כַּאֲשֶׁר צָוָה עָלֶיהָ מְרַדְכִי

בְּיָמֵים הָהֵם וּמְרַדְכִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ קִצְף בְּגִתָּן וְתָרַשׁ שְׁנֵי סְרִיסֵי הַמֶּלֶךְ

וַיִּזְדַּע הַדָּבָר לְמְרַדְכִי וַיִּגְדַּל לְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר לְמֶלֶךְ בְּשֵׁם מְרַדְכִי ב, יט-כ-כא-כב

← למה להציל את אחשוורוש?

העולם שואל מה גרם למרדכי להציל את אחשוורוש, ומה היה רע בכך שאחשוורוש היה מת ואסתר היתה מצליחה להימלט מחיקו של אותו רשע?

ועונים בלשון צחות, שאם היה אחשוורוש מת, היה מת רק גוי אחד - אחשוורוש, אבל כעת הרווחנו שמתו שני גויים... בגתן ותרש.

אכן שאלה זו נשאלה על ידי מפרשים רבים אשר גם יישבו את השאלה בדרכים שונות, ועל פי מה שכתב בספר שמן המור מצאתי לומר יישוב יפה המיישב גם קושיות נוספות, והם:

מדוע היה צריך מרדכי להגיד לאסתר שתאמר למלך, הרי מרדכי היה איש ידוע ומפורסם למלך ולכל העולם, וכי למתווכים הוא צריך? ומדוע לא אמר הדבר בעצמו למלך?

ועוד, מה רצו לומר לנו בסמיכות הפסוקים והקשר בין מה שאין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה לבין ישיבת מרדכי בשער המלך.

← סיבת קצפם של בגתן ותרש

והדברים מיושבים על פי מה שכתוב בפסיקתא זוטרתיא - לקח טוב, עד עכשיו היה מרדכי מתהלך לפני חצר בית הנשים, ומה גרם שיעבור להיות יושב בשער המלך? כיון שאמרה אסתר לאחשוורוש למה אין אתה נוטל עצה מחכמי ישראל, אלא אתה מתייעץ משרי פרס, וראה מה שגרמו לך - להרוג את ושת, מיד קיים את מרדכי ועשה לו קתדרא לישב בשער המלך, להיות שופט בשער המלך.

ומשכך: קִצְף בְּגִתָּן וְתָרַשׁ. ומה היה הקצף? שנתקנאו על שהושיב המלך את מרדכי בשער.

ובמדרש רבה ובמדרש אבא גוריון (בבב) כתוב שהקצף שלהם היה על כך שאחשוורוש העמיד אותם והושיב את מרדכי, וכך אמרו: מעמיד שני קלוסנטרון [פי שרים נכבדים] ומושיב הברברי הזה...

ובגמרא במסכת מגילה (יג:) אמר רבי יוחנן: בגתן ותרש שני טרסיים הוו, והיו מספרין בלשון טורסי, ואומרים: מיום שבאת זו לא ראינו שינה בעינינו, בא ונטיל ארס בספל כדי שימות.

← הקנוניא, והמטרה שלשמה נרקמה

המטרה - להתנקם באסתר ומרדכי

שני שומרי הסף, בגתן ותרש, לא חפצו בעיקר במיתת אחשוורוש, חפצם היה אחר לגמרי, הם רצו להתנקם ולהרוג את אסתר ומרדכי, שהם מבחינתם גרמו להם את הקצף, מרדכי, שיושב בשער והם עומדים ואין להם מנוחה בגללו.

ואסתר שגם בגללה אין להם מנוחה בלילות כמו שאמר רבי יוחנן, ושבגללה ובהשתדלותה יושב מרדכי בשער המלך.

ולא רק עליהם, אלא על עמו של מרדכי, היהודים השנואים שבוחשים בכל ענין.

הקנוניא הזדונית

כיצד יעשו זאת? הם ירעילו את המלך, אף אחד לא יחשוד בהם שהם עשו זאת בגלל תחבולה של שמירה כפולה כמובא בגמרא שם, [א"ה ובטעם שלא ניסו להרעיל את אסתר, כי הם ראו שהיא אינה אוכלת מאכלי הארמון אלא רק זרעונים שנערוותיה הכינו לה], והחשד יפול על אסתר שהיא מצויה כל העת אצל המלך ועל מרדכי שהיא הושיבה אותו בשער המלך, ויאמרו כולם שהיא והוא קשרו קשר להרוג את המלך ולקחת המלוכה, ועל ידי זה

יתקומם העם על מרדכי ואסתר ועל כל עם ישראל - עמו של מרדכי, והם יהרגו את מרדכי ואסתר וינקמו ביהודים, וכך מגוי אחד שהם הרגו הם יצליחו להציל את כל הממלכה מידיהם "הזדוניות" של היהודים.

← הסיבה שמרדכי לא אמר ישירות למלך

כעת מובן ביתר שאת מדוע מרדכי סיפר זאת לאסתר וציוה עליה שהיא תגיד זאת למלך ובשמו, כך שיוסר מהם כל חשד והמלך יראה את נאמנותו של מרדכי ונאמנותה של אסתר ולא ירחיקם ממנו, על אף הפחד שמתעורר במצב כזה במיוחד מאנשים קרובים שמא יזיקוהו בלי שירגיש.

← נס בשרשרת הנסים

ומצאנו כאן עוד נס בשרשרת הנסים שבמגילה, שלא היה זה רק פרט בנס הגדול, אלא זה בעצמו היה נס הצלה לכלל ישראל, שכעת כאשר היו מגלים שגם אסתר בת לעם היהודי, היו אומרים שהכל היה קנוניא אחת גדולה של היהודים לתפוס את השלטון ואף היו מסבירים שזו היתה הסיבה שאסתר לא הגידה לאחשוורוש את דבר היותה יהודיה.

← ביאור סמיכות הפסוקים

וכעת על פי המהלך הזה ניתן גם להסביר את הסמיכות של הפסוקים והקשרם:

אִין אֶסְתֵּר מְגֹדֶת מוֹלְדֶתָהּ וְאֵת עַמָּהּ כְּאִשֶּׁר צִוָּה עָלֶיהָ מְרַדְּכִי, ומפני זה היה לכאורה מקום ליצור עלילה על אסתר ומרדכי אשר **בְּיָמֵים הָהֵם וּמְרַדְּכִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ**, ולכן **קִצְף בְּגָתוֹ וְתָרַשׁ שְׁנֵי סְרִיסֵי הַמֶּלֶךְ... וַיִּבְקְשׁוּ לְשַׁלַּח יָד בַּמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרֶשׁ** כדי להתנקם בעיקר באסתר ובמרדכי ובעמו, ועשה הקב"ה נס **וַיַּנְדֹּעַ הַדָּבָר לְמְרַדְּכִי** ועל כן **וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר לְמֶלֶךְ בְּשֵׁם מְרַדְּכִי**.

ההכשלה המכוונת - תוכניתו הזדונית של אחשוורוש להשמיד את עם ישראל מרצונם

בְּחֹצֵר גִּנַּת בֵּיתוֹ

חור כַּרְפֵּס וַתִּכְלַת אָחוּז בְּחִבְלֵי בּוּץ וְאַרְגָּמָן א. ה-ו

← הצורך בפירוט

על פי מה שפירש האמרי משה (ראה להלן ביפת תאר על פ"ב יח) שכל הפירוט עד לפרטים הקטנים בתפאורה ובמיקום הסעודה הוא כדי להראות ולגלות את כוונתו של אחשוורוש הרשע להחטיא את ישראל, אשר נכשלו בג' יסודות המחברים את ישראל לאביהם שבשמים. א. הרגל עבירה. ב. פירווד בין ישראל לאביהם שבשמים. ג. כפירה בעיקר. נתבונן בהשתלשלות הדברים ונלמד בחוש כיצד מגילת אסתר אינה רק סיפור דברים בעלמא, אלא נבואה שנצרכה לדורות היא.

← ההכשל הראשון: חילול שבת, מתוך הַרְגֵל

נתחיל במיקום הסעודה **חֹצֵר גִּנַּת בֵּיתוֹ**, סעודה זו התקיימה בשבת קודש והיה בכוונתו להכשילם באיסורי שבת, כי הוא כושת, שניהם נתנו אל ליבם להחטיא את ישראל בחילול שבת כיסוד להמשך דרדורם במורד החטאים. לשם כך הוא יצר מקום שבחלקו היה מותר לטלטל ובחלקו אסור וחילק ביניהם בוילון, וכך היתה החלוקה: חצר מצד אחד, וביתן מצד שני, ובאמצע גינה.

כאשר היה הוילון מפריד, היתה החצר לבדה והביתן לבדו והגינה באמצע לבדה.

בהלכות עירובין נאמר דין שחצר המוקפת לדירה, וכן ביתן [פי' מקום נטוע עצים] שהוקפו, מותרים בטלטול, אבל גינה שיש בה זרעים, אסור לטלטל בה.

מה עשה אותו רשע? בתחילה הושיבם בחצר ובביתן כשהוילון סגור ובאמצע הסעודה לאט לאט הסירו את הוילון בין החצר והביתן לגינה, ועל ידי כך החצר והביתן הפכו למקום האסור בטלטול,

ומכיון שהיו שקועים בסעודה, הם לא שמו לב לשינוי ונכשלו על ידי זה באיסור שבת, ומשם המשיכו להתקלקל כדברי רבי ישמעאל במדרש שאכלו ושתו ונשתכרו ונתקלקלו.

והיה זה בתחבולה וברשעות עצומה, שהראה להם פנים שוחקות ובאמת פעל להכשילם, והם שלא שמעו לזעקת מרדכי, נפלו ברשתו והרגילו עצמם בעבירה.

← ההכשל הנוסף - שעטנו

ומפרטת המגילה שהושיבם על תערובת של בגדים אחוזים בצמר ופשתים יחדיו שהם: **חור כַּרְפֵס וְתִכְלֵת אָחוּז** **בְּחַבְלֵי בּוץ וְאַרְגָּמָן**, וכוונתם בזה היתה להטיל שנאה בין ישראל לאביהם שבשמים, כי הלוּבש כלאים מונע מעצמו רחמי שמים ואין תפילתו מתקבלת (עיין מסכת כלאים פ"ט ובתויו"ט שם).

ועשו תחבולה זו, כדי שאחר שיחטאו לא יוכלו לשוב אל השם בתשובה, כי השעטנו כמחיצה בינם להשי"ת.

← על ידי שחידד בהם את תחושת המִסְכָּנוּת הצליח להחטיאם ולהביאם לכפירה

עיקר מטרת הושבתם בפאר ובעושר מופלג זה, היה כדי לגרום להם לתחושת דלות ושפלות [בלשון זמננו - נְחִיתוּת].

כאשר אדם מרגיש נחות ניתן לשלוט בו ולעשות בו מה שרוצים.

מצד אחד הוא נותן להם תחושה של "כרצון איש ואיש", אבל כל זה תוך כדי נתינת ההרגשה של מִסְכָּנוּת וְשִׁפְלוּת.

ישראל שבאותו הדור היו עניים מרודים, דלים ודלפונים, ואחשוורוש "בטוב ליבו" מושיב אותם בפאר והדר כזה, ומה הם חשים? שוה להיות רשע! תראה את ההצלחה של הרשעים, מה חסר להם!?

ואילו אנחנו, נעבאך מסכנים, מה יוצא לנו מכך שאנחנו מוסרים את נפשינו לתורה ומצוות!

ואם היה לו חשש שהם לא מספיק חשים מסכנים, אזי אותו רשע שואל אותם את השאלה הבאה: (ילקו"ש

אסתר) **האם יכול אלוקיכם, לעשות סעודה יותר מפוארת משלי?**

השיבו לו: על עולם הבא שיהיה לצדיקים לעתיד לבוא נאמר: 'עין לא ראתה אֱלֹקִים זולָתָךְ, יַעֲשֶׂה לְמַחְבֵּה

לו' (ישעיהו סד, ג).

ואם הקב"ה יעשה לנו סעודה כזאת לעתיד לבוא, אנו נאמר לו: "כבר אכלנו כמותה על שולחנו של אחשוורוש".

והדברים נוראים וזועקים עד לב השמים, עם סעודה, תפאורה והרבה צביעות, רשעות נסתרות וערמומיות איומה, הצליח אחשוורוש להביאם לכפירה בהשי"ת רח"ל!

והכל על ידי דבר אחד, הצליח להחדיר בהם את תחושת הנחיתות.

מכאן ואילך, לא בטוח שניתן לעצור את ההדרדרות, והם מתחייבים כליה, ה"י.

זה דרכו של היצר הרע הוא השטן, בְּמִקּוֹם שלומד התורה יחוש גאווה על שהוא הולך בדרכי השם, הוא נאלץ בעזותם של רשעים "להתנצל" על כך שהוא מגן על כל העולם ומקיימו בתורתו.

מתירים להם הרשעים ברשעותם המחוצפת לזלזל בשומרי התורה והדבקים בה בכל נימי נפשם, תוך כדי ניצול הדלות הכלכלית של עמלי התורה, ו"דאגה" לשלומם, ומי שאינו ער לתחבולותם הרי הוא נופל בְּרִשְׁתּוֹ זו טָמְנוּ.

← התיקון של חטא השפלות - הדר קבלוה מאהבה

ולכן כאשר באה עליהם הרעה בשנת שתיים עשרה עם גזירת המן, וגילו להם מן שמיא על סיבת הגזירה, עשו תשובה וקבלו את התורה מחדש, ובאהבה.

ובכך תקנו את חטא הסעודה שנהנו מלחטוא מתוך הרגשת שפלות בקיום המצוות ולימוד התורה שהיה עליהם כעול וכפוי.

וכאשר קבלו את התורה מאהבה, אמרו גאים אנחנו להיות לומדי תורה, אושר הוא לנו, ועושר הוא כאין לנגדה, כי טוב לנו תורת פיך מאלפי זהב וכסף, ורצפת בהט ושש, דר וסוחרת, מיטות ומצעיי זהב וכסף אינם שווים מאומה ללא לימוד התורה ודבקות בו יתברך.

← התיקון של חטא הכפירה - מסירות נפש

וחטא הכפירה נתקן על ידי הנשים שהיו מוכנים למסור את בניהם להריגה והבנים שמסרו עצמם לכך ותלמידיו

של מרדכי ש"התנדבו" ליהרג עימו, כמו שכתוב במדרש אסתר רבה (פרשה ט ופרשה י): לאחר שעשה העץ הלך אצל מרדכי ומצאו שהיה יושב בבית המדרש והתינוקות יושבים לפניו ושקים במתניהם ועוסקים בתורה והיו צועקים ובוכים ומנה אותם ומצא שם כ"ב אלף תינוקות השליך עליהם שלשלאות של ברזל והפקיד עליהם שומרים ואמר למחר אהרוג אלו התינוקות תחלה ואח"כ אתלה את מרדכי.

והיו אמותיהם מביאות להם לחם ומים ואומרות להם בנינו אכלו ושתו קודם שתמותו למחר ולא תמותו ברעב, מיד היו מניחין ידיהם על ספריהם ונשבעים בחיי מרדכי רבינו לא נאכל ולא נשתה אלא מתוך תעניתנו נמות.

געו כולם בבכיה עד שעלתה שועתם למרום ושמע הקדוש ברוך הוא קול בכייתם כבשתי שעות בלילה. באותה שעה נתגלגלו רחמיו של הקדוש ברוך הוא ועמד מכסא דין וישב בכסא רחמים ואמר מה קול גדול הזה שאני שומע כגדיים וטלאים, עמד משה רבינו לפני הקדוש ברוך הוא ואמר: רבש"ע לא גדיים ולא טלאים הם אלא קטני עמך שהם שרויים בתענית היום שלשה ימים ושלשה לילות ולמחר רוצה האויב לשוחטם כגדיים וטלאים.

באותה שעה נטל הקדוש ברוך הוא אותן אגרות שגזר עליהם שהיו חתומות בחותם של טיט וקרעם והפיל על אחשוורוש בהלה באותו לילה...

וכאשר הגיע המן להרכיב את מרדכי, חשב מרדכי שהוא בא להרגם ואמר לתלמידיו הגדולים שלא כבלם המן כהקטנים, בני רוצו והבדלו מכאן שלא תכוו בגחלתי שהרי המן הרשע בא להרגני. אמרו: אם תמות נמות עמך! אמר להם א"כ נעמוד בתפלה ונפטר מתוך התפלה. [ובזה ראו שנתקן להם חטא השעטנז, על ידי שהתקבלה תפילתם].

← התיקון של חטא השעטנז - שק ואפר יוצע לרבים

על ידי לבישת השקים תקנו את חטא השעטנז, וכנגד הצעות שהציע להם אותו רשע, הציעו שק לרבים, ככתוב **שֶׁק וְאֶפֶר יִצַּע לְרַבִּים** (ד, ג).

← על ידי מצוות הפורים המדוקדקים ובשמחה - תקנו את חטא הרגל עבירה

ועל ידי שקימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם ועל כל הנלוים עליהם ולא יעבור להיות עושים את שני הקמים האלה ככתבם וכזמנם בכל שנה ושנה בקריאת המגילה בדקדוק גדול עד שלא יחסר משמיעתה אפילו הברה אחת, ושאר מצוות היום מתנות לאביונים ומשלוח מנות ומשתה, והכל בשמחה, נתקן חטא הרגל עבירה והזלזול בקיום המצוות.

אחשוורוש הוא היצר הרע

הגר"א בהקדמתו לביאורו על דרך הרמז למגילת אסתר כותב שמגילה זו רומזת על ימי האדם במלחמת היצר הרע וקטרוג השטן ומפלתו.

על פי מה שאמרו חכמינו ז"ל במדרש, כל מקום שנאמר המלך סתם, הוא הקדוש ברוך, וכל מקום שנאמר אחשוורוש, באחשוורוש ממש מדבר.

כשמוזכר אחשוורוש זה מדובר על היצר הרע, שכמו שנאמר על אחשוורוש שהשחיר פניהם של ישראל, גם היצר הרע, הוא השטן הוא המלאך המוות מחשיך פניהם של בריות, כנאמר וְחָשְׁךָ עַל פְּנֵי תְהוֹם (בראשית א, ב) - זהו מלאך המוות, (תהו"ם אותיות המו"ת).

ועוד אמרו על אחשוורוש, שהכל נעשו רשין בימיו, כנאמר וַיִּשָּׂם הַמֶּלֶךְ אַחְשֵׁרֶשׁ מֵס (אסתר י, א) וגם היצר הרע מטיל מס על האדם ומכלה הפרוטה מכיסו, כי כל הפורק ממנו עול תורה נותנים עליו עול בני אדם.

המגילה - מגלה את ההבדל בין ישראל לעמים

לא בקשה דבר (ב, טו)... את כבוד עשרו ורב פניו (ה, יא)

אומר המשגיח רבי ירוחם ממיר זצ"ל, הבה ונתבונן בדמויות המגלה ונראה את הדגש שבהבדל העצום בין ישראל לעמים.

כלל ישראל הוא סמל הטוב, לעומתם אומות העולם עובדי עבודה זרה, הם סמל הרע. כל ענין אריכות המגילה בכל מעשי ומקרי אחשורוש והמן, לכאורה זהו דבר שלא כדרך התורה, המזכירה ענייניהם של גדולי עולם ברמזי רמזים, וזאת מפני שכל ענין המגלה הוא להראות יסוד זה של 'זה לעומת זה' מהותו של כלל ישראל לעומת מהותם של אומות העולם עובדי עבודה זרה.

נתבונן בסעודתו של אותו רשע, המגילה מגלה לנו שמטרת המשתה היתה להראות את עושר כבוד מלכותו וכו' שהרי מלך חנף היה, אבל מן הסתם לא היתה זו הסבה המוצהרת שהוסברה להמונים, כי הרי חוכא ואיטלולא הוא עושה מעצמו, אלא הסבירו סיבות שונות שהתיישבו על לב ההמונים, אבל המגלה מגלה את הסבה האמתית.

וכן אצל המן שמפריע לו עד שאין לו טעם בחייו בגלל איזה יהודי שלא כורע ולא משתחוה לו - רואים מכאן את מידותיו הרעות - גאווה וכעס, וממשיך ב'יַבְיָזָה בְּעֵינָיו לְשַׁלַּח יָד בְּמַרְדֵּכַי לְבַדּוֹ' וכלה ברצון 'לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים', והכל למה, כי פגעו בכבוד של אדם יחיד, וכמובן, גם את זה לא מסבירים כך להמונים.

אבל המגילה מגלה לנו את האמת, שהכל נובע ממדות מושחתות, מידת הגאווה של המן הבולטת מעל לכל, 'וְכָל זֶה אֵינְנוּ שׁוֹהֵה לִי כֹל מִנְעָמֵי הַחַיִּים הוֹלְכִים לוֹ לְאֵבוֹד, לְמָה? כִּי בְּגֵאוּתוֹ אֵינּוּ מְסוּגֵל לְסִבּוֹל שִׁיְהוּדֵי אֶחָד!! אֵינּוּ כוֹרְעִים...'

אם נקח את ספור המגילה ונהפכו למחזה, הרי זו תהיה המחשה של קבוצת אנשים סכלים וטפשים שמנהלים את העולם אך ורק על פי רגשותיהם ונגיעותיהם האישיות, וכמובן שלא כך הוצגו הדברים כלפי ההמונים, ועל כן מאריכה המגילה להראות את האמת שמאחרי מעשיהם של המן ואחשורוש.

לעומתם יש את אסתר, ציור טפוסים של בת ישראל כשרה וצנועה 'לא הגידה אסתר את עמה ואת מולדתה' אינה רוצה להתפרסם במעמדה, וזו אחת ממידותיהן של ישראל, שהרי אם אחשורוש היה יודע את מוצאה של אסתר שבת מלכים היא, ודאי שהדבר יכל לסייע בידה בפרטים האישיים, אבל לא, אין אסתר מנצחת.

גם כאשר מבינים אותה לבוא אל המלך, כל המהות של אסתר מתגלה 'לא בקשה דבר', כך נראית בת ישראל, אין לה בקשות בשבילה.

הרי לנו תמונה שונה מן הקצה אל הקצה - זה לעומת זה, כי זה מהותם של אומות העולם - רע, ומהותו של כלל ישראל הוא מדות טובות, וגם המדות הרעות הנמצאות בהם לפעמים הרי הם נקלטו מן החוץ כמו שנאמר בשייר השירים, אל תראוני שפאני שחרחרת ששפתיני השמש.

עמלק והעכבר - כח השכחה

הגמרא במסכת הוריות (יג.) מספרת ששאלו תלמידי רב אלעזר אותו, מדוע הכלב מכיר את בעליו והחתול אינו מכיר את קונו?

אמר להם האוכל ממה שעכבר אוכל - שוכח, האוכל עכבר עצמו על אחת כמה וכמה. עוד שאלו אותו מדוע רודפים תמיד את העכברים? ענה להם מפני שסורן רע, ופרש רש"י שיצר לבם של העכברים רע הוא יותר מדי.

והאמורא רבה מסביר ומביא דוגמא לרוע של העכברים, שהם נושכים אפילו בגדים, שהבגד אינו מאכל ואין להם הנאה ממנו, רק נושכים אותו כדי להזיק, רב פפא הביא דוגמא לרוע לבם, שהם נושכים את ידית המעדר, על אף שאין להם מכך שום הנאה.

אומר רבי יעקב יפה זצ"ל בסוף ספר יעקב בעזרו, נמצאנו למדים שמידתו של העכבר שאפילו אם אין לו כל

הנאה, בכל זאת הוא מזיק.

דומה לעכבר הוא מיודענו מעת יציאת מצרים, נכדו של עשו, הלא הוא עמלק, כל העולם ראה את הנסים והנפלאות שהיו ביציאת מצרים, ולכולם היה ברור שמלחמה עם ישראל, לא תביא להם שום תועלת, אף על פי כן, עמלק קופץ לתוך האמבטיה הרותחת, רק כדי להראות לכולם שאפשר להלחם, אף אינו מנסה להרוג בישראל, אלא רק להציק, כמו שנאמר שהיה חותך מילותיהן וזורקן כלפי מעלה, אין במעשה זה שום תועלת, חוץ מלהזיק לשם להזיק.

[א"ה תכונה נוספת לדמות את עמלק לעכבר, כמו שמהותו של עכבר שכל דבר שהוא נשך, האוכל ממנו שוכח, כך עמלק כל מהותו היה להשכיח את הנסים והנפלאות שעשה ה' לבניו, וגם נכדו המן "שכח" את הטובות שעשו לסבו, ואת הטובות שמרדכי עצמו עשה לו.]

ואכן 'תלתא דפורענותא' - עמל"ק אג"ג המ"ן, הם בגימטריא 342, בדיוק כמנין עכברי"ם.

על פי דברים אלו מבאר מה **שנאמר במדרש** (אסתר רבה פרשה י) שכאשר רכב מרדכי על הסוס אמר אַרְוֹמְמָהּ ה' פִּי דְלִיתְנִי וְלֹא שְׁמַחְתָּ אִיבֵי לִי (תהלים ל, ב), לכאורה תמוה הדבר, מדוע בוחר מרדכי מכל פסוקי ההודאה לה' דוקא את הפסוק, שבפרקי שירה כתוב, שהעכבר אומר?

על פי מה שאמר היעקב בעזרו, מובן הדבר הפלא ופלא, שהרי הנס של פורים היה בגדר של 'וְנִהְפֹךְ הוּא' אֶשֶׁר יִשְׁלְטוּ הַיְהוּדִים הַמָּה בְּשָׂאֵיהֶם, ידע מרדכי את תכונתו של המן הדומה לעכבר והכירו שסורו רע, ושירו הוא אַרְוֹמְמָהּ ה'... וְלֹא שְׁמַחְתָּ אִיבֵי לִי, אויבו של המן הוא מרדכי, אמר מרדכי בלבו, אילו היה המן העכבר מצליח במזימתו, הרי היה הוא אומר את הפסוק הזה, על כן 'ונהפוך הוא' אני אומר כעת את פסוקו של העכבר ואשורר את שירתו.

על כן ציונו למחות את זכרו של עמלק, כי דומה הוא לעכבר, ואם נמחה את כח העכבר מן העולם, הרי נזכה להגיע לכך שהשכחה תמחק מן העולם, וזה אשר מסיימת התורה, **תְּמַחֶה אֶת זְכֹר עַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם - לֹא תִשְׁכַּח (דברים כה, יט)**, על ידי שנמחה את עמלק - העכבר, תעלם השכחה מן העולם.

הדרך לביטול הגזירות

מסירות נפש לפני משורת הדין

מרן רבי אהרן קוטלר זצ"ל במשנת אהרן על פורים, כותב כיצד תיקנו מרדכי ואסתר את שני החטאים שעליהם נגזרה גזירת המן בזה"ל:

והנה הגזירה של המן, מבואר בגמרא (מגילה יב, א) שהיתה בשביל שנהנו מסעודתו של אותו רשע, או משום דהשתחוו לצלם.

והנה גזירה זו היתה ע"י רשע בחטא דעבודה זרה, כמפורש בחזל (אסתר רבה ז, ח) שהמן עשה עצמו ע"ז. גם להטעם דהגזירה היתה משום דנהנו מסעודתו של רשע, הרי עיקר התביעה היא משום שנמשכו אחרי תאוות הגוף במסיבה של רשעים, ואפילו אם היו מוכרחים להשתתף משום כבוד המלכות, אבל ההנאה ממסיבה כזו היא תביעה חזקה.

וזהו באמת יסוד הרע של עשו, כמו שאמר (בראשית כה, ל) ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא..., וויתר על ערכין רוחניים עבור תאוה קטנה לשעתה.

אכן, התשועה היתה ע"י מרדכי, שמסר נפשו בהידור לפני משורת הדין, כי ההשתחוויה היתה לכבוד המלכות אך מיחזי כאביזרייהו, כמבואר (אסת"ר ז, ה) שהיה צלם חקוק על לבו וכו', והוא נזהר בתכלית, ולכן היתה הישועה על ידו.

עוד הראונו מן השמים כי כל חטא אשר לפי החשבון מונע הסכנה ועונש, אם הוא נגד התורה אדרבא מסבב את העונש.

דהרי חטאו בזה דנהנו מסעודתו של אותו רשע, והשתחוו לצלם (מגילה, שם).
הרי דב' חטאים אלו גרמו להתקרבות עם העמים ולהפקת רצון המלכים והעמים, ובודאי נכנסו מתחילה משום אימת המלכות.
אבל לא הועיל להם כלום, והיתה הסכמה גמורה [מן השמים] לגזירת המן.
אכן התשועה באה דוקא על ידי זה שהתנגד לא רק להמן, אלא גם לציווי המלך, ולכן על ידו נעשית ההצלה, וע"י המלך עצמו.
וכן בחטא דהשתחוויה לצלם, הרי חנניה מישאל ועזריה שמסרו נפשם ניצולו בנס גלוי לכל העולם, כ"ש אם כלל ישראל היו מוסרים עצמם.
ובזה שלא נכנע לפני הרשע בזה נתגבר עליו.

לשתות לשם שמים

חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי

אומר החתם סופר, שואלים המפרשים למה פרעה נענש, הלא הוא עשה את רצון ה' שגזר ועבדום ועינו אותם, ותרצו שנענש על שהכביד עולם יותר משנגזר עליהם. תירוץ זה לא שייך בהמן שגם הוא לכאורה עשה את רצון ה' שנגזרה עליהם כליה בגלל שנהנו מסעודתו של אותו רשע, ואם כן למה נענש המן? מתרץ החתם סופר, המן לא עשה זאת בגלל שה' ציוה, אלא מפני שנאתו העצומה לישראל, ואע"פ שנעשה רצון ה', אבל הוא לא היה מתכוון לכך כלל. על כן הורונו חז"ל את מידת השתיה בפורים עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. כל עוד שאדם שותה להנאתו והוא חושב שמקיים בזה מצוות בוראו, עדיין אין חילוק בין ארור המן לברוך מרדכי, כי גם המן עשה כל זאת להנאת עצמו ועשה עם זה רצון ה' בגזרתו, לכן ציוו חז"ל שישתה לשם שמים ולא להנאת עצמו, ומתי נדע שהוא הגיע לדרגה כזו? כאשר הוא בגדר שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, וכאן יש באמת הבדל בין מרדכי להמן, כי כל מה שעושה הוא כמרדכי לשם שמים ולא כהמן להנאת עצמו.

ילקוט
יפת תאר

ביאורים ודרושים

במגילת אסתר

וא"ו כנגד וא"ו

וַיְהִי בַיָּמֵי אַחְשָׁוְרוֹשׁ ... וְדַבֵּר שְׁלוֹם לְכָל זָרְעוֹ

אומר המהר"ח פלאגי בפני חיים המגילה מתחילה בוא"ו - ויהי בימי, ומסיים בוא"ו - לכל זרעו. מתחיל בו', רומז על הצרה שבאה אליהם מחמת שנהנו ו' ימים מסעודתו של אותו רשע, וסיים בו' על הישועה שהיא באה ע"י התשובה שעשו באבל, צום, בכי, מספד, שק ואפר, שהם ו' דברים שעשו כנגד אותם ו' ימים שנהנו מאותה סעודה.

מדה כנגד מדה

וַיְהִי בַיָּמֵי אַחְשָׁוְרוֹשׁ א.א.

זוה לשון ספר תורת המנחה לרבי יעקב סקילי (דרשה לו): וכשאין ישראל עושין רצונו של מקום הוא רודה אותן ברצועת נין עמלק. צא ולמד מדורו של מרדכי שנתרשלו ישראל מן התורה ומן המצוות, ומיד הקים עליהם השם יתברך המן מזרע עמלק שהותיר שאלו, לקיים בהם מקרא דכתיב וְהָיָה אֲשֶׁר תִּזְכְּרוּ מִקֶּהֱמָהּ וְגו' (במדבר לג, נה). הה"ד וַיְהִי בַיָּמֵי אַחְשָׁוְרוֹשׁ, וַיְהִי מָה שְׁכַתּוֹב בַּתּוֹרָה וְהָיָה כְּאֲשֶׁר דְּמִיתִי לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֶעֱשֶׂה לָכֶם (שם שם, נו). ודרוש כל מה שתוכל במגילת אסתר עד בְּלִילָהּ הַהוּא נִדְּדָה שְׁנַת הַמְּלָךְ, נדדה שנת מלכו של עולם, מדה כנגד מדה, הם ישנו מן התורה והמצוות דכתיב ישנו [מלשון שינה] עם אחד וגו', לפיכך עזבם השם יתברך ביד אויב והיה כישן ה'. וכשהקיצו משנתם ונתעוררו לשוב מדרכם הרעה, גם נדדה שנת מלכו של עולם ובטל מעליהם הגזירה, ולא עוד אלא שנהפך להם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב, ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשנאיהם. ומי עשה כל זה, דברי הצומות וזעקתם ומאמר אסתר קיים דברי הפורים האלה, כי ראה ה' בענייננו ומכאוב לבבינו והחיה את נפשתינו, כי הוא עם הדכא ושפל רוח. הה"ד וְאֵל זֶה אֲבִיט אֶל עֲנִי וְנִכְחָ רֹחַ וְחָרַד עַל דְּבָרֵי (ישעיהו סו, ב).

מי הוא אחשורוש

וַיְהִי בַיָּמֵי אַחְשָׁוְרוֹשׁ הוּא אַחְשָׁוְרוֹשׁ א.א.

כדי שלא נטעה חלילה ונעלה על דעתנו - אומר בקיצור אלשיך, שאחשורוש היה יותר טוב מהמן הרשע, מתחילה המגילה בלשון הצער ווי והוי בימי אחשורוש. לא ווי והוי בימי המן, אלא בימיו של אחשורוש כדי לגלות לנו ולהזכיר לנו שלא נשכח שיותר ממה שהמן הרשע רצה להשמיד ולהרוג ולאבד את כל היהודים - רצה זאת אחשורוש ורק חיכה למי שיבוא ויפתור לו את "הבעיה היהודית".

הוא - המליך עצמו

הוּא אַחְשָׁוְרוֹשׁ הַמֶּלֶךְ א.א.

פרש רש"י שמלך מעצמו.

בספר שתי גלות הכותרות מבאר שרש"י דייק את פרושו מכך שנאמר 'הוא', כי כל המלכים באותו מקום נקראו אחשורוש, אבל המגלה מדגישה שאחשורוש שאנו עוסקים בו - 'הוא' האחשורוש שמלך מעצמו, ולא אחשורוש אחר.

כל היהודים היו מרוכזים במדינות אחשורוש

שִׁבְעַת וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה א.א.

רשע גדול היה אחשורוש, בתחילה מלך הוא על כל העולם - מאתיים וארבעים מדינות, אך כאשר החל להציב לעם ישראל עם תחילת מלכותו נלקחו ממנו מאה ושלוש עשרה מדינות ונשאר למלוך רק על מאה עשרים ושבע. כאשר ראה שכל יהודי העולם מרוכזים בתוך מדינותיו - כותב רבי יעקב מליסא בספרו מגילת סתרים, פתח בתוכניות ל"פתרון הסופי" כיצד להשמיד ולאבד זכר ישראל. יותר ממה שהיה המן ה"קונה" אחשורוש היה ה"מוכר" המעוניין להיפטר מ"הסחורה", ובמקום להתעצב על ליבו על הפסד המדינות - עשה משתה גדול כשכל מטרת המשתה היא להראות כביכול את "נצחוננו" שעל אף שהפסיד שלטון על מדינות רבות בגלל שצרר את היהודים, בכל זאת עלתה בידו והצליח להשאיר את כל יהודי העולם תחת שלטונו.

כדי שלא נעלה על דעתנו שאחרי שתלה את המן וקירב את מרדכי - "חזר אחשוורוש בתשובה" ונהיה מלך טוב ואוהב ליהודים, לכך מפרש רש"י בד"ה הוא אחשוורוש - הוא ברשעו, מתחילתו ועד סופו, לכל אורך המגילה - כל שנות מלכותו היה אחשוורוש רשע, וזהו אחד הניסים הגדולים שעלינו להתבונן בקריאת המגילה, שאפילו שהיה רשע כה גדול, לא עלתה בידו להרע ליהודים כל אותם השנים ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם ונדע שהכל ביד ה' ומאיתו יתברך מכוונים מעשינו ועניינינו בעולם.

למנוע מעם ישראל לשוב בתשובה

שְׂמוֹנִים וּמֵאָת יוֹם וּבְמִלּוֹאֵת הַיָּמִים הָאֵלֶּה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ לְכָל הָעָם הַנִּמְצָאִים

בְּשׁוֹשֹׁן הַבִּירָה לְמַגְדוֹל וְעַד קָטָן מִשְׁתָּה שְׁבַעַת יָמִים בְּחֶצֶר גִּנַּת בֵּיתוֹ הַמֶּלֶךְ א, ד-ה

אומר רבי משה מאיר פערלש בפרושו מגלת ספר (נדפס בשנת תע), מאה ושמונים יום הם מעט יותר משישה חדשים, והימים הללו היו מראש חדש ניסן ועד לג' תשרי, הוסיף על הימים הללו עוד משתה שבעת ימים לכל העם [העם - הכונה לעם ישראל הנמצאים בשושן], כדי להשלים את עשרת ימי תשובה, ולא די שעכבם מלעשות תשובה, אלא אף הוסיפו חטא על פשע ואכלו בסעודתו של אותו רשע ביום השביעי שהוא היה שבת ויום הכפורים.

כל זה עשה אחשוורוש בכוונה תחלה כדי לאבד את עם ישראל שלא יוכלו לצאת מתחת ידו לעולם, ועל כן כיון שהמשתה יהיה בעשרת ימי תשובה, שלא יספיקו לעשות תשובה, כי ידע אותו רשע שאם יעשו ישראל תשובה, הרי מזימתו לא תצלח, ועל כן במונעו מהם לשוב בתשובה ועל אחת כמה וכמה שיוסיפו חטא על פשע לאכול ביום הכפורים ולבטל לגמרי את עצומו של יום גדול זה, הרי חס ושלום יגזור ה' עליהם גזרות קשות ורעות, ולא יצאו מתחת ידו ולא ישובו.

והסיבה שהתחיל את המשתה בניסן, כי חדש ניסן הוא חדש הגאולה, ובניסן עתידים להגאל, וכאשר הגיע ניסן של אותה שנה ולא נגאלו ישראל, אמר זה הוא סימן שלא טעיתי בחשבוני וכבר חלפו להם שבעים שנות הגלות וא-לקיהם לא גאלם, ולא כמו שטעה בלשצר שחשב שכבר עברו שבעים שנות הגלות, ומכיון שכך, רצה להיות בטוח שעם ישראל לא ישנו את המצב על ידי שישבו בתשובה, ולכך הובילם למשתה.

יוצא לפי זה שהיום השביעי שבו נגזרה הגזרה היה גם שבת וגם יום הכפורים, ואז נחתם דינם של שונאי ישראל להשמיד להרוג ולאבד, על שנהנו מסעודתו של אותו רשע, ובאותה מדה גם נחתם דינה של ושתי למיתה ושאסתר תמלוך תחתיה, להקדים רפואה למכה.

השמרטפיה של אחשוורוש

לְכָל הָעָם הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשֹׁן הַבִּירָה לְמַגְדוֹל וְעַד קָטָן א, ה

לא נכתב לכל העם אשר בשושן, אלא לְכָל הָעָם "הַנִּמְצָאִים".

כן נכתב לְמַגְדוֹל וְעַד קָטָן, וזה קצת תמוה, כי בנוהג שבעולם אדם העושה משתה למבוגרים, אינו מזמין גם את הקטנים, וכאן מזמינים אל המשתה גם הטרף.

מסביר בספר שתי גלות הכותרות, שבזה המגילה מדגישה שהמשתה יועד דוקא לעם ישראל, שלפי שעה הם היו תחת ההגדרה של "נמצאים" בשושן, כי אין זה מקום מגורים הקבוע, ומצפים לעלות חזרה לארץ ישראל. בזה מובן למה הדגיש הנמצאים.

והסיבה שהזמין גם את הטרף, כי מטרת המשתה היתה להחטיאם ובכך למנוע את האפשרות לגאולתם ובנית בית המקדש, על כן עשה אחשוורוש ככל שביכולתו להביא אל המשתה כמה שיותר יהודים.

כדי שלא תהיה להם "בעיה" מה עושים עם הילדים כשהורים ילכו אל המשתה - אחרי הכל להשאיר את הילדים לבד בבית במשך שבוע, זה לא דבר פשוט... דאג אחשוורוש "לפעילות נוער" ושרותי טיפול בטף, העיקר שיוחטאו יותר ויותר יהודים.

[שמעתי לומר, כי אולי גם זו סיבה לכך שמרדכי הלך בשלשת ימי התענית ללמד תורה את ילדי ישראל, כדי לתקן את מה שעוות בסעודת הרשע].

עושרו הקודם גדול מעושרו שהעשיר אחרי המלוכה

בְּהִרְאֵתוֹ אֶת עֵשֶׂר כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ וְאֵת יֶקֶר תַּפְאָרְתוֹ גְּדוּלְתוֹ

בספר מגילת ספר מביא את דברי הגמ' ביומא (כב): אמר רב נהילאי בר אידי אמר שמואל כיון שנתמנה אדם פרנס על הציבור מתעשר.

אמנם אצל אחשוורוש לא המלוכה הביאה לו את העושר אלא העושר הביא לו את המלוכה, כידוע.

אך בכל זאת עם היותו עשיר גדול מקודם, על ידי המלוכה נוספה עשירות על עשרו הראשון.

על פי זה מתפרש ומתבאר הפסוק, אחשוורוש רצה להראות כי לא המלכות הביאתו לעשירות, אלא להיפך,

והראה את שני סוגי העושר שהיו לו, **עֵשֶׂר כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ** - העושר שהגיע אליו מצד מלכותו, וְאֵת יֶקֶר תַּפְאָרְתוֹ

גְּדוּלְתוֹ - העושר שהיה לו קודם שנהיה למלך [והוא אפילו יותר מהעושר שהגיע כעת, כי העושר שהיה לו מקודם

נקרא יֶקֶר תַּפְאָרְתוֹ ודרגתו גבוהה יותר מעֵשֶׂר כְּבוֹד, כי הוא רק עושר של כבוד, לעומת העושר שהיה לו שנקרא

יֶקֶר, כפשוטו, דבר שקשה להשיגו.

יותר מהרגילות

בְּהִרְאֵתוֹ אֶת עֵשֶׂר כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ וְאֵת יֶקֶר תַּפְאָרְתוֹ גְּדוּלְתוֹ יָמִים

רַבִּים שְׂמוֹנִים וּמֵאֵת יוֹם. וּבְמִלּוּאֵת הַיָּמִים הָאֵלֶּה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ

לְכָל הָעַם הַנְּמַצָּאִים בְּשׁוֹשׁוֹן הַבִּירָה לְמַגְדוֹל וְעַד קָטָן מִשְׁתָּה

שִׁבְעַת יָמִים בְּחֶצֶר גִּנַּת בֵּיתוֹ הַמֶּלֶךְ.

חֹר כַּרְפֵּס וְתִכְלַת אַחוּז בְּחִבְלֵי בּוץ וְאַרְגָּמָן עַל גְּלִילֵי כֶסֶף

וְעִמּוּדֵי שֵׁשׁ מִטוֹת זָהָב וְכֶסֶף עַל רִצְפַּת בְּהֵט וְשֵׁשׁ וָדָר וְסַחֲרָת.

אחשוורוש עשה משתה לחיל פרס ומדי שמונים ומאת יום, ולא נכתב על מה הושיבם.

במשתה שעשה לעם הנמצאים בשושן מפורט על מה הושיבם וממה היתה הרצפה וכו'.

אומר האמרי משה אין זה אומר שרק את העם הנמצאים בשושן הושיבם על היקר הנכתב ואת הפרתמים לא,

אלא גם הפרתמים - שרי פרס ומדי ושרי המדינות ישבו על מיטות זהב וכסף והרצפה היתה בהט ושש, אבל

אצלם זהו דבר רגיל ומה להמגילה להזכיר ענין זה כלל, אבל להעם הנמצאים, פשוטי העם, זהו חידוש שמושיבם

אותם על מיטות זהב וכסף [...ולא על כסאות פלסטיק ושולחנות מתקפלים כנהוג בזמנינו] ורצפת בהט ושש וכו',

לכן המגילה מזכירה ומתארת את הדבר.

תאווה גוררת תאווה

מִשְׁתָּה שִׁבְעַת יָמִים בְּחֶצֶר גִּנַּת בֵּיתוֹ הַמֶּלֶךְ חֹר

כַּרְפֵּס וְתִכְלַת... עַל רִצְפַּת בְּהֵט וְשֵׁשׁ וָדָר וְסַחֲרָת א.ד.ו.

מביאים בשם הגר"א, כך דרכו של היצר הרע, בתחילה בקטנותו מכניס את האדם לתאווה האכילה, גדל מעט,

מושכו לתאווה המלבושים, ממשיך לגדול ונוספת תאווה הממון, בתחילה לכסף וזהב ובהמשך לאבנים טובות

ומרגליות, ולא נחה דעתו גם אחרי שמגיע למצב שבו הרצפה שהוא דורך עליה מרצפת באבנים יקרות.

בכל יום ששה אוצרות

יָמִים רַבִּים שְׂמוֹנִים וּמֵאֵת יוֹם א.ד.

כשקוראים את מספר הימים בהם נערך המשתה הגדול מתעוררת מיד התמיהה לשם מה נצרך למשתה כה ארוך

שאפילו הפסוק במגילה מדגיש לנו שהיו אלו ימים רבים.

מביאים בשם הגר"א תירוץ נפלא לקושיה זו וכתמיד דברי הגר"א נשזרים במעשה חושב בתוך דברי הפסוקים

כפתור ופרח.

המדרש באסתר רבה מביא שכורש בזכות שהחל בבניית בית המקדש נגלו לו ע"י הקב"ה אלף ושמונים אוצרות

שטמן נבוכדנצאר מתחת לנהר פרת.

אחשוורוש נטל אוצרות אלו תחת שליטתו ואף לאחר שהפסיד את המדינות במלחמותיו נשארו אוצרות אלו תחת

ידו ועשה משתה גדול לכל שריו ועבדיו להראות את עושרו וגדולתו.

בכל יום ויום היה מוציא ומראה להם ששה מאוצרות אלו הנקובים בפסוק והם היו עושר, כבוד, מלכות, יקר,

תפארת, גדולתו, הרי ששה אוצרות, ועל כן היה נצרך לעשות משתה מאה ושמונים יום כפי שכעת נראה שהדבר מפורש בפסוק **בְּהִרְאֵתוֹ אֶת עֶשֶׂר כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ וְאֵת יְקָר תְּפָאֶרֶת גְּדוּלָּתוֹ, ועל כן היה נצרך ל**יָמִים רַבִּים** שהם **שְׁמוֹנִים וּמָאתַיִם יוֹם** בכל יום ששה אוצרות נכפיל במאה ושמונים יום נגיע למספר אלף ושמונים.**

למי נועדה הסעודה

לְכָל הָעָם הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשָׁן א,ה

רבי יעקב מליסא בעל נתיבות המשפט בפירושו **מגילת סתרים** על המגילה מדייק שהסעודה היתה אך ורק לעם ישראל ולא לגויים, שכן לא נאמר לכל העמים הנמצאים בשושן, אלא נאמר לכל העם, רק עם ישראל מכונה בשם **העם** בה"א הידיעה.
[וראה בסמוך עוד בזה]

מועט המחזיק את המרובה

וְכָלִים מְכָלִים שׁוֹנִים וַיִּין מַלְכוּת רַב פִּיז הַמְּלָךְ

אמרו רז"ל שלקח כלי בית המקדש.
מבאר **רבי יהונתן אייבשיץ ביערת דבש** טעם לכך שהשתמש בסעודה בכלי המקדש.
רצון המלך והמן היה להשקות את היהודים בין רב כדי להחטיאם, ורצון מרדכי היה שגם אלו שלא שמעו לו ובאו למשתה, ישתו מעט ככל האפשר.
מה עשה הרשע, לקח כלי המקדש שחכ סגולתם הוא שגם כלי מועט מחזיק את המרובה.
וזה מה שמזכיר בפסוק אחד בסמיכות, **וְכָלִים מְכָלִים שׁוֹנִים** שעל זה דרשו חז"ל שהם כלי המקדש, **וַיִּין מַלְכוּת רַב** - כי על ידי כלי המקדש הם שתו יין מלכות רב.
[א"ה, ואני בדלותי אוסיף נופך לומר, שזה גם מה שמסיים הפסוק **פִּיז הַמְּלָךְ**, שבכך נעשה רצון המלך שישתו הרבה יין]

ומה עם התזמורת?

חור כַּרְפָּס וְתַכְלֵת אַחוּז בְּחַבְלֵי בּוּץ

וְאַרְגָּמָן עַל גְּלִילֵי כֶסֶף וְעִמּוּדֵי שֵׁשׁ א,ו

אֵין אַנְס... כְּרָצוֹן אִישׁ וְאִישׁ א,ח

סעודתו של אחשורוש מתוארת במגילה כמעט לפרטי פרטים ולא מוזכר אף לא ברמז שהיתה תזמורת בסעודה זו.

מסביר **העקידת יצחק**, שאכן לא היו כלי זמר בסעודה, מפני שאחשורוש קבע שהסעודה תהיה כרצון איש ואיש, ומאחר ובמיני כלי זמר כל אחד ואחד יש לו רצון שונה, האחד אוהב לשמוע את קול הכינור ואילו את האחר קול זה מצמרר, האחד אוהב סגנון איטי והאחר איטיות זו מוציאתו משלוותו וכדי ולא ניתן למנוע את קול הזמר שיגיע לאוזני המשתתפים כל אחד לפי בחירתו, על כן לא היתה תזמורת בסעודה.

האלשיך מביא **שהרמ"ע ז"ל** כתב שכיוון לההנות את ארבעת החושים, חוש הריח, ולכן העמידם בחצר גינת ששם יש בשמים, חוש הראות - על ידי חור כרפס וגוי, חוש המישוש - על ידי מיטות זהב וכסף, חוש הטעם - על ידי המאכל והמשתה. אבל לא היה שם שירי זמרה וכלי נגינה לההנות את חוש השמע, כי בענין זה יש אשר יערב לו נגינה אחת והשני יחרה אפו בשמעו הנגינה, ומכיון שרצה לעשות כרצון איש ואיש, לא היה שם זמרה ונגן, כי אי אפשר להשביע את רצון כולם בנגינות.

להכשילם בשעטנו

חור כַּרְפָּס וְתַכְלֵת אַחוּז בְּחַבְלֵי בּוּץ וְאַרְגָּמָן

אומר **הנתיבות המשפט** בספרו **שושנת העמקים - מגילת סתרים**, הצורך בסיפור ופירוט סוגי הבדים שהיו שם, כדי להראות את עוצם מחשבתו הרעה להחטיאם, ואפילו המצעים היו משעטנו, ובלבל אותם עם גוונים רבים כדי שיזונו את עיניהם ביופי הבגדים וישכחו מלחשוב ביראת ה'.

גם **המהרא"ל צונץ במלא העומר** מדגיש את ענין השעטנו, ומוסיף שלא היה כל היתר בזה אף על פי שזה לא היה

דרך לבישה אלא דרך הצעה ובדרך הצעה אין איסור דאורייתא, אבל מכיון שהיו המצעים רכים ונכרכים על הבשר, היה זה אסור מדאורייתא.
ושמעתי כי הלוּבש שעטנו תפילתו לא מתקבלת, ולכן רצה להכשילם בדבר זה כדי שלא תעלה שוועתם אל ה', ועל ידי שלבשו שק כשהגיע דבר המלך ודתו, תקנו את חטא השעטנו ונתקבלה תפילתם.
וראה לעיל **בדבר שלום** מה שהבאנו בענין.

ושתי המלכה - המלכה ושתי

גם ושתי המלכה... ותמאן המלכה ושתי א. ט. י. ב.

האלשיך הק' מבאר את ההבדל בין המקומות שכתוב **ושתי המלכה** לבין הכתוב **ושתי בעשיית המשתה**, וכן כשאחשוורוש **שולח לקרוא לה**, היא נקראת **ושתי המלכה**, כי ההתייחסות אל מלוכתה הוא מצד המלך, על כן קודם שמה ואחר כך המלכות, כי היא מלכה מפני שהוא מלך.
אבל כאשר היא **ממאנת לבוא**, זה בגלל שהיא **מחשיבה את עצמה למלכה מצד עצמה** (שהיא היתה בת מלכים ואלו הוא היה בנו של סיס המלך) ולא בגלל שהוא המלך.
כאשר אחשוורוש **זן בעניינה** עם רואי פני המלך, הוא מתייחס למעשה שעשתה **כ'מלכה ושתי'**, להדגיש את דבר מרדנותה.

כאשר **עונה ממוכן**, הוא מקפיד לכנותה **'ושתי המלכה'**, כדי להדגיש שהיא מצד עצמה לא ראויה למלכות, ואף על פי כן היא מרדה במלך, ועל כן עונשה יהיה בראש ובראשונה שהיא לא תקרא מלכה אלא מכאן ואילך שמה ושתי בלבד.

בשם **הגר"א** מבואר כי הסבה שכשאחשוורוש פונה אל השרים לדון בדבר ושתי הוא **מזכיר קודם מלכה ואחר כך ושתי**, כי היה בלבו רצון שיפסקו דינה לזכות, ועל כן הזכיר את גדלותה ומעמדה ואחר כך את שמה.
[א"ה, גם כאן רואים נס, אף על פי שהוא לא רצה במותה, בכל זאת התגלגלו הדברים ודעתו של ממוכן הכריעה אף כנגד רצונו של אחשוורוש]

היין משמח בשבת

ביום השביעי פטוב לב המלך ב"ן א. י.

אמרו חז"ל, ביום השביעי - היה שבת, שואל **רבי יהונתן איבשיץ ביערות דבש**, היכן רמוז בפסוק שהיה יום השביעי - שבת?

ומתוך שדרכו של מלך להיות בשמחה תמיד, ועל כן אין טבע היין לשמחו, כי הוא בלי היין מלא שמחה, רק בשבת שהמזל השולט ביום השבת משפיע עצבות ודאגות, אז עשה היין את פעולתו להסיר את העצב והדאגה ולשמח את לבו, ומזה שאמר הכתוב **פטוב לב המלך** - ובמה? **ב"ן!** למדו חז"ל ששבת היה, כי היין הוא זה ששמח את לבו.

לא צריך לחפש סיבה

להביא את ושתי המלכה לפני המלך

כתב **האשכול הכפר**: אין צריך לבקש טעם למה גזר להביא את ושתי אף שלא היו נוהגין כן, כי בגזירת עירין פתגמא נסכל עצתו ודעתו, כדי להפרע מהם, ובפרט מושתי בת אותו רשע שיתקיים הפסוק **והכרתי לְבָבְלָ שָׁם וְשָׂאָר וְנִין וְנָכַד (ישעיהו יד, כב).**

רק ושתי ראתה את כיעורה

להביא את ושתי... ותמאן המלכה ושתי לבוא

הרמב"ם בפירושו למגילת אסתר אומר שכאשר הגיעו שליחי המלך להביאה, נעמדה ושתי ונטלה המראה כדי להתקשט, והכעיר אלוקים פניה בין שתי עיניה שצמח לה משהו בולט במצחה או צרעת, והיא היתה רואה את מה שבפניה, וחברותיה לא ראו כלום והיו תמהות על כך שהיא רואה ואין לה כלום, [ולכך קצף המלך מאד, כי לא היתה סיבה לאי בואה, כי כל רואיה לא ראו מה שהיא ראתה במראה].

קנאתו לושתו העלתה חמתו

וְתִמְאַן הַמֶּלֶכָה וְשֵׁתִי לְבֹא בְדָבַר הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּיַד הַסְּרִיסִים א, יב

סירובה של ושתו לבא אל המלך בלי בגדיה מעלה תמיה, הרי חז"ל אמרו שאף ושתו לזנות כיוונה, מה אם כן גרם לושתו לסרב לבא.

תירץ באמרי נעם שהדבר מפורש בזה הכתוב שמיאנה המלכה לבוא ביד הסריסים, מאחר שכל כוונתה היתה לזנות, והיא ראתה שהמלך שלח את הסריסים והבינה מכך שאינו רוצה בזה, ועל כן מיאנה.

כאשר שמע המלך שמיאונה היה בגלל זה, חמתו בערה בו - בקרבו, כי לא יכל לספר מה רצתה ושתו, ולכן חמתו בערה בתוכו ולא יכל להסביר סיבת החימה.

כי אחשוורוש היא מקנא בטבעו כמו שמצינו שכאשר אסתר הזמינה את המן למשתה, מיד נדדה שנתו של אחשוורוש, כי קנא לה, אולי מה שהזמינה את המן מפני שנתנה עיניה בו.

גם כאן, אף על פי שהיה מתועב בכל מיני תועבות של זנות, אבל לעצמו קנא לושתו שלא תזנה, וכאשר שמע שהיא מתכוונת לזנות, בערה בו חמתו.

מכירים את רמזי המלך

רְאֵי פְּנֵי הַמֶּלֶךְ א, יד

הדבר ישועה מבאר שמכיון שהמלך גמר בדעתו באותה העת להחמיר את ענשה של ושתו, ומפני שזה לא היה דבר פשוט מצד חוקי המדינה להרוג אשה בגלל שסירבה לבעלה, אבל אם היה זה מצד מרידה במלכות הדין שונה, על כן רצה המלך שתידון בפני אלו שיושבים ראשונה במלכות שהם רואי פני המלך ומכירים רמיזותיו וקריצותיו, ועל ידי כך הוא בעצמו יוכל לכוון את הדין למשעות של מרידה במלכות וכך יצא דינה ליהרג.

ממכן זה המן רמז בתהלים

וַיֹּאמֶר מְמוּכָן

אמרו בגמרא ממוכן זה המן, אומר המהרש"א (ח"א מגילה יב:) שיש רמז לזה במזמור אילת השחר, בפסוק הַצִּילָה מִחַרְבַּב נַפְשִׁי מִיַּד קָלֶב - ר"ת המ"ן ממכ"ן.

מה שמעו השרים ומה שמעו הנשים

בְּאֶמְרָם הַמֶּלֶךְ אַחְשׁוּרוֹשׁ אָמַר לְהַבִּיא אֶת וְשֵׁתִי הַמֶּלֶכָה

לְפָנָיו וְלֹא בָּאָה... וְהַיּוֹם הַזֶּה תֵּאמְרָנָה שְׂרוֹת פָּרַס וּמְדֵי

אומר השואל ומשיב בדברי שאול, כל נשות העולם ידעו שהמלכה לא באה בדבר המלך, אבל את הגידופים שהיא גידפה אותו לא הגיעו לאזניהן, ולכן בכל הנשים נאמר רק שהמלכה לא באה, אבל שרי פרס ומדי ששמעו את דברי ושתו שגידפה את המלך גידופים מובחרים, וסיפרו את זה אחר כך גם בבית, ככתוב אֲשֶׁר שָׁמְעוּ אֶת דְּבַר הַמֶּלֶכָה, והן עוד עתידות לחזור על זה שוב באזני בעליהן, וכדי בזיון וקצף...

אל תזכיר מלוכה

יֵצֵא דְבַר מַלְכוּת מִלְּפָנָיו א, טז

אומר האלשיך הק', ממוכן אומר לאחשוורוש, לפני שממשיכים לדון בענין ושתו, יצא דבר מלכות מלפניו - הוצא את התואר 'מלכה' מפיך, אל תקרא לה יותר מלכה, ומכאן היתה הדרך קצרה להריגתה.

מגילת שתי הנקמות

אחר הדברים האלה פֶּשַׁד חַמַּת הַמֶּלֶךְ

אומר בעל הצרור המור באשכול הכופר, שהמגילה סובבת על שתי נקמות שעשה הקב"ה. האחת בושתי על שעכבה בנין בית המקדש ושהיתה מענה את בנות ישראל. והנקמה השנית בהמן על אשר שלח ידו ביהודים ושם ידו על כסא ה' והיה מעורב בעיכוב בנין הבית. ולכן אחר שסיים הנקמה הראשונה בהריגת ושתי נאמר כשׁוֹךְ בכ"ף המיעוט ולא נאמר אחר הדברים האלה שׁוֹךְ חמת המלך, כי עדיין נותרה הנקמה השניה - נקמת המן, אבל אחר שנעשתה גם הנקמה השניה נאמר וְחַמַּת הַמֶּלֶךְ - מלכו של עולם, שְׁכָכָה, שתי שכיכות וללא כ"ף מיעוט.

כיצד ידעו נערי המלך שהוא זוכר את ושתי

זָכַר אֶת וְשֵׁתִי וְאֶת אֲשֶׁר עָשִׂתָה... וַיֹּאמְרוּ נְעָרֵי הַמֶּלֶךְ ב, א

מהיכן ידעו נערי המלך שאחשורוש זוכר את ושתי, אומר היוסף לקח, מוכרחים לומר שאין הכונה לזכירת הלב, אלא שאחשורוש הזכיר בפיו את ושתי ואת המעשים שהיא עשתה, וכך ידעו נערי המלך שחמת המלך שככה, שהרי ידוע שהשונא את השני לא יזכירו בשמו, ומכיון שאחשורוש כן הזכיר את שמה בפיו, הרי שחמתו שככה.

היכן שרי המלך

זָכַר אֶת וְשֵׁתִי וְאֶת אֲשֶׁר עָשִׂתָה וְאֶת אֲשֶׁר נִגְזַר עָלֶיהָ ב, א

וַיֹּאמְרוּ נְעָרֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁרָתָיו יִבְקָשׁוּ לַמֶּלֶךְ נְעֻרוֹת בְּתוּלוֹת

טוֹבוֹת מִרְאָה ב, ב

מדוע נערי המלך הם המדברים אל המלך, היכן נעלמו השרים, הרי אין זה כבוד המלך לנהל את עניניו אל מול נערים.

שאלה זו שאל רבי יוסף נחמיאש מתלמידי הרא"ש בביאורו על המגילה ומתרץ השאלה על ידי שהוא מדייק מלשון הפסוקים את הדברים הבאים: כְּשֶׁפֶד חַמַּת הַמֶּלֶךְ אַחְשֹׁרוּשׁ זָכַר אֶת וְשֵׁתִי - ובקש אותה כי לא זכר שהרגה מרוב כעסו ושכרותו, ושאל היכן היא ואמרו לו אֶת אֲשֶׁר עָשִׂתָה - שלא רצתה לבוא בפניו עירומה, ואמר בדין עשתה כן שכך היה עליה לנהוג, ואמרו לו אֶת אֲשֶׁר נִגְזַר עָלֶיהָ - על ידי השרים שיעצו להרגה, וכששמע כך ציוה להרוג השרים ונתרו כעת רק נערי המלך והוא אשר נאמר וַיֹּאמְרוּ נְעָרֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁרָתָיו.

לא טימא פיו והזהיר את ישראל

אִישׁ יְהוּדִי

אומר החיד"א בחומת אנך שנקרא מרדכי יהודי על שם שלא טימא את פיו ולא נהנה מסעודתו של אותו רשע. ומה שלא נתפס בעוונות אנשי דורו, הרי הצדיק נתפס על עוונות דורו, מפני שהזהיר עיני ישראל והזהירם מללכת והם לא שמעו ובה ניצול, ולכן נקרא בן יָאִיר, על שם שהזהיר.

זכות כיבוד אב

אִישׁ יְמִינִי ב, ה

אמרו חז"ל שאין עשו נופל אלא בזרעה של רחל, ומסביר ביערות דבש שמכיון שלעשו יש את זכות כיבוד אב, על כן כדי להחלישו צריך מישהו שלא נחלשה זכות כיבוד האב שלו, ושאר השבטים שעסקו במכירת יוסף נחלשה זכות כיבוד אביהם שגרמו לו בזה צער גדול, אך בנימין שלא השתתף במכירת יוסף וכח הכיבוד שלו לא נחלש, בזכות זה עשו נופל בידיו.

בספר צוף דבש כותב שאפשר להסביר שזכות הכיבוד אב היה מצד רחל בעצמה שלא המרתה את פי אביה אפילו שהיה רשע.

לא הזכיר יחוסו לשאול המלך

אִישׁ יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוֹשׁן הַבִּירָה... בֶּן קִישׁ ב,ה

לא הזכר שמו של שאול ביחוסו של מרדכי, אף שהיה מזרעו של שאול, שכן יחוסו היה [כך מצינו במדרשים] בן יאיר בן שמעי בן בענא בן מוצא בן אלה בן מפיבשת בן יהונתן בן שאול. טעם לדבר כתב בפירוש המגילה לרבי זכריה בן סרוק כי מפני שהיה מרדכי מְנַגֵּדוּ של שאול אשר חמל על אגג ועל הטף ועל מיטב הצאן, ואילו מרדכי היה שונא את המן האגגי וזרעו עד שכילם בעזרתו יתברך, אפילו שלא היה לו ציווי פרטי דוקא לו יותר מאחרים. ולכן לא היה ראוי שיזכרו שניהם יחד.

אסתר נלקחה אל המלך לא ככל הנשים

וּתִיטֵב הַנְּעָרָה בְּעֵינָיו וַתִּשָּׂא חֶסֶד לְפָנָיו וַיְבַהֵל אֶת תְּמָרוּקִיָּה

וְאֶת מְנוּחָה לְתֵת לָהּ וְאֶת שֶׁבַע הַנְּעָרוֹת הַרְּאִיּוֹת לְתֵת לָהּ מִבֵּית

הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁנֶה וְאֶת נְעֻרֹתֶיהָ לְטוֹב בֵּית הַנָּשִׁים ב,ט

שואל בעל האילת השחר רבי זאב וואלף טננבוים זצ"ל אבדק"ק ווערפליט, לאיזה צורך היתה אסתר צריכה לישא חסד לפניו, הרי אין בידו להוסיף לאף אחת יותר מציווי המלך, כי אם יעשה כן זה יהיה נגד המוסר ונגד היושר שמשנה אחת יותר מכל האחרות.

אלא מחדש האילת השחר כי כל המהלך שהיה עם אסתר והבאתה למלך היה שונה מכל הבתולות האחרות. אצל אסתר נאמר בפסוק הקודם וַתִּלְקַח אֶסְתֵּר אֶל בֵּית הַמֶּלֶךְ, בגלל יופיה של אסתר היא הובאה מיד אל בית המלך, לא כמו כל הנשים שהובאו קודם אל הגי ואחרי שנתן להם את חק המלך - שֶׁשָּׂה חֲדָשִׁים בְּשָׁמֶן הַמֹּר וְשֶׁשָּׂה חֲדָשִׁים בְּבָשְׂמִים וגוי' ורק אז הובאו אל המלך.

ומה שנאמר כאן וּתִיטֵב הַנְּעָרָה בְּעֵינָיו וַתִּשָּׂא חֶסֶד לְפָנָיו - זהו לפני המלך בעצמו שבעיניו הוטבה אסתר, כי הובאה אליו לרוב יופיה עוד לפני שבכלל שהתה כשהיית שאר הנערות.

ועל המלך בעצמו נאמר שוֹיְבַהֵל אֶת תְּמָרוּקִיָּה וְאֶת מְנוּחָה לְתֵת לָהּ - מיד, ולא כמו שאר הנערות שהיו ממתנינות מעט זמן, כי רצה שהי"ב חודש יסתיימו מהר.

גם את שֶׁבַע הַנְּעָרוֹת הַרְּאִיּוֹת לְתֵת לָהּ ציוה ליתן לה אותן מִבֵּית הַמֶּלֶךְ, ולא כשאר הבתולות שהיו ראויות לשבע נערות, אבל לא היו מ'בית המלך'.

גם מה שנאמר וַיִּשְׁנֶה וְאֶת נְעֻרֹתֶיהָ לְטוֹב בֵּית הַנָּשִׁים, היה זה המלך בעצמו ששינה אותה, כי כאמור, מיד הוחלט אצלו שהיא תהיה המלכה תחת ושתי.

הגי היה יהודי?

וַתִּלְקַח אֶסְתֵּר אֶל בֵּית הַמֶּלֶךְ אֶל יַד הַגִּי ... וַיִּשְׁנֶה וְאֶת

נְעֻרֹתֶיהָ לְטוֹב בֵּית הַנָּשִׁים... לֹא הִגִּידָה אֶסְתֵּר ב,ח-י

נחלקו בגמרא מגילה (יג.) בבאור הכתוב וַיִּשְׁנֶה וְאֶת נְעֻרֹתֶיהָ.

רבה אמר שהאכילה מאכל יהודי, ורב יוחנן אמר שהאכילה זרעונין.

הטעם שאכלה אסתר מאכלים אלו, כי לא רצתה להתגעל במאכלות אסורות.

נשאלת השאלה, כיצד עלה על דעתו של הגי להאכילה מאכל יהודי או זרעונין, הרי אסתר לא הגידה מולדתה ואת עמה, ואם נאמר שאסתר בקשה זאת ממנו, הרי היה צריך הגי לחשד בכך שהיא יהודיה, שהרי לא יום אחד אכלה ולא יומים, אלא שנה שלמה האכילה באוכל זה.

עוד תמוה, הרי המדרש אומר שלאסתר נתן שבע נערות שמנתה בהם מתי שבת, ונערות אלו הרי צמו עמה את הצום כמו שאומרת אסתר גם אני ונערותי אצום כן, ולפי זה חייבים לומר שהן היו יהודיות, כי אם נכריות הן מה תועלת בצומן, כיצד ידע הגי לתת לה נערות יהודיות אם אסתר לא הגידה את עמה ואת מולדתה?

עונה על כך רבי משה ראפפורט מקייזאן בבאורו אמרי משה, על פי מה שאמרו חז"ל שכל אחד חשב שאסתר מאומתו, הפרסים חשבו שהיא פרסיה, הבבלים חשבו שהיא בבליית, וכן כולם, וגם היהודים חשבו כן, גם הגי חשב שהיא מאומתו, וצריך לומר שהגי היה יהודי ועל כן מכיון שהיה ממונה על בית הנשים ואסתר נדמתה לו כאומתו - יהודיה, על כן בהכרח היה שהוא יתן לה מאכל יהודי או זרעונין מצד עצמו, לא מצד שהיא בקשה.

דבר זה מדויק בדברי הגמרא שאמרה 'שהאכילה' ולא נאמר שהיא בקשה, ולכן גם את הנערות שהוא נתן לה היו יהודיות, כי סריס המלך נתן לכל אחת נערות מאומתה, ועל כן גם לאסתר נתן נערות כפי שהוא חשב שזה מאומתה.

ושמעתי בדרך צחות לתרץ לפי זה מפני מה בפסוקים העוסקים באסתר נקרא שמו של סריס המלך 'הגיי', ואלו בפסוקים הקודמים הוא נקרא 'הגא', ועל פי מה שאמרנו, החלפה האות א' בשמו לאות יו"ד, לרמז את דבר יהדותו של הגיי.

לפי זה שמעתי לתרץ קושיה נוספת, הגמרא במגילה (טו:) מביאה ברייתא, מה ראתה אסתר להזמין את המן אל המשתה, רבי יהודה אומר כדי שלא יכירו בה שהיא יהודית, רבי נחמיה אומר כדי שלא יגידו ישראל אחות לנו בבית המלך ויסיחו דעתם מן הרחמים.

ברור שלא נחלקו רבי יהודה ורבי נחמיה במציאות אם ידעו שהיא יהודיה או לא, שהרי אין אסתר מגדת, אלא היהודים חשבו שהיא יהודיה והמן חשב שהיא מאומתה.

חששה אסתר אולי היהודים שהם חושבים שהיא יהודיה יהיו שלויים ולא יחששו מהגזרה בגלל שהמלכה יהודיה, וכראות המן שהיהודים שלויים ולא חוששים יעלה בדעתו שאולי אכן היא יהודיה, על כן זימנה אותו למשתה שהיהודים לא יהיו שלויים והמן לא יחשוש, שהרי לכל אחד נדמתה לו כאומתו. [וראה בסמוך]

ראויות - יהודיות

שבע הנערות הראויות ב, ט

כתב **המגילת סתרים** שנרמז כאן שניתנו לאסתר שבע נערות הראויות לה, שהיו יהודיות. ואף על פי שלא ידעו שהיא יהודיה התגלגל הדבר מן שמיא שהנערות שניתנו לה היו יהודיות. וזהו שכתוב 'הראויות' שלא ניתנו לה בגלל שבקשה אותן, שאילו היתה מבקשת נערות יהודיות היו יודעים את עמה ואת מולדתה, אלא נס נעשה לה וניתנו לה הראויות לה.

שלא היתה בהם דילטוריא

לא הגידה אסתר את עמה ואת מולדתה

אומר **הרמב"ם** בפירושו למגילה, צא וראה מעלת אותו הדור, שידעו כולם והכירו שאסתר היא בת דוד מרדכי, ולא נמצא מי שימסור לאחשורוש גם תמורת קבלת טובת הנאה וכבוד ויקר שהבטיח לכל מי שיגלה את מולדת אסתר, ומשום כך זכו לנס ההצלה של פורים, וזה היפך ממה שהיה במצרים שאמר משה על דברי דתן ואבירם אֲכֹן נִדְעֶה הַדָּבָר, כידוע.

להתכוון כל השנה לראש השנה

ששה חדשים... ובזה הנערה באה אל המלך

אומר **הגר"א** **בביאור על המגילה בדרך הפשט**, אם אדם נוהג כן כל השנה, היינו חצי בתשובה ובהשלכת התאוות ועושה מעשים טובים, וחצי במ"ע ול"ת, אחר כך יוכל לבוא אל המלך בר"ה ויוה"כ לבקש, ואין מזכירין לו עוונותיו הראשונים כלל.

במה מקיימים משלוח מנות

ויבהל את תמרוקיה ואת מנותה לתת לה ב, ט

רבי אברהם אבן עזרא מפרש מנותיה - דברי האכילה. **בשו"ת תרומת הדשן** סימן קיא כתב בזה"ל: **נראה דלא אשכחן בשום מקום דמיקרי מנות אלא מידי דמיכלי או דמישתי. ע"כ.**

לפ"ז פסק דאין יוצאים ידי מצות **משלוח מנות** אלא במאכל או במשקה, כביאור האבן עזרא במנותיה. אמנם בתרגום תרגם "וית מתנתהא המניכין ולבושי מלכותא" [פ"י ואת מנותיה - תכשיטין ולבושי המלכות], אם כן לדעת התרגום אין זה דברי אכילה, ולפ"ז יצאו ידי חובת מ"מ בשאר דברים, וצ"ע.

טעמים להסתרת עמה ומולדתה של אסתר

לא הגידה אסתר את עמה ואת מולדתה ב,י
אין אסתר מגדת מולדתה ב,ב

בסיבת הסתרת עמה ומולדתה נאמרו טעמים רבים.

רש"י מפרש כדי שיאמרו שהיא ממשפחה בזויה וישלחוה, שאם ידעו שהיא ממשפחת שאול המלך היו מחזיקים בה.

רבי אברהם אבן עזרא מביא שיש אומרים שידע מרדכי בדרך נבואה או חלום שעל ידה תבוא תשועה לעם ישראל { ובחר להסתיר מוצאה כדי שלא יפריע לישועה, ויעויין בירושלמי מגילה פ"א ה"ה 'המגילה הזאת נמסרה למשה מסיני' וראה עוד בדברי יואל פרשת חיי שרה עמ' תסה ד"ה ועד"ז, ותמצא שם דברים נפלאים }, ומביא טעם נוסף שעליו הוא אומר שהוא נכון בעיניו, שמרדכי ציוה אותה אשר לא תגיד כדי שתוכל לקיים את תורת ה' בסתר ולא תאכל נבלות ותשמור השבתות ולא ירגישו המשרתים בכך, כי אם יוודע הדבר שהיא יהודיה שמא יכריחנה המלך או אפילו יהרגנה.

רבי שמואל די אוזידא בספרו אגרת שמואל שאם היתה ידועה מולדת אסתר היו ח"ו נהרגים שונאיהם של ישראל ועל כן אף על פי ששמה הדסה נקראה במגילה אסתר כי היתה מסתרת את עצמה.

בקיצור אלשיך מביא כטעם אחד של האבן עזרא שמרדכי הרגיש שתיגזר גזירה על ישראל בעקבות השתתפותם בסעודת אחשורוש וכשראה שאסתר נלקחה לבית המלך הבין שיותר קל יהיה לה לפעול לביטול הגזירה תוך כדי הסתר מולדתה ועמה.

מהר"י קרא וחברו הרשב"ם כתבו שאילו הגידה אסתר את עמה ואת מולדתה לאחר שנשאת לאחשורוש, לא נתקנא המן למרדכי, ולא נתן לו אחשורוש רשות לעשות בעם כטוב בעיניו.

ונסיים בטעם המובא בילקוט שנראה ממנו שהוא כולל הכל, ידע מרדכי שאם אחשורוש ידע שהיא יהודיה יגדל שרים מהאומה הישראלית ובגלות כאשר יהודים עולים לגדולה הדבר מביא לידי קנאת העמים ויחפשו עלילות להעליל על ישראל ויקומו עליהם ויכריתו, ועל כן ציוה עליה אשר לא תגיד.

מתי אסתר מכונה מלכה

ויאָהב הַמֶּלֶךְ אֶת אֶסְתֵּר מִכָּל הַנְּשִׂימ, וַיִּשֶׂם כֶּתֶר מַלְכוּת בְּרֹאשָׁהּ, וַיִּמְלִיכָהּ ב,יז

חמשים וחמש פעמים מזכרת אסתר בשמה במגלה, ומתוכם רק ארבע עשרה פעמים היא מתארת בתואר המלכה, כשברובם ההזכרה בתאר זה היא בענין המשתאות שעשתה למלך והמן, ובפעם הראשונה שהיא מתוארת כמלכה, כאשר מרדכי אומר לה על בגתן ותרש.

בהתבוננות בכל הפסוקים הללו נראה שאין אסתר משתמשת עם התואר מלכה לשם כבודה או לצרכיה האישיים, אלא אך ורק לתפקידה שיועד לה להיות השליח הנאמן להסיר את גזרותיהם של אחשורוש והמן.

חן בגלל שלא ראויה

וּתְשֵׂא חֵן וְחֶסֶד לְפָנָיו ב,יח

חז"ל במסכת מגילה אמרו שאסתר ירקרוקת היתה אלא שחוט של חסד משוך עליה, היינו שמצד עצמה לא היתה יפה כלל, וכל המציאות הזאת שנשאה חן וחסד לפניו ושאהבה יותר מכל הבתולות היתה נגד הטבע הרגיל.

בספר גשמי ברכה כותב שכאשר אומרים על אדם שהוא נושא חן, בא לומר שאף על פי שאינו ראוי לכך שיכבדוהו או שיאהבוהו, אבל מסיבה כל שהיא הוא נושא חן, כי חן זה מלשון חנים, וכמו שנאמר וְחֶסֶד אֶתְּךָ אֶחָד (שמות לג, יט), וכן מצינו בנח שאמרו עליו חז"ל שאף הוא היה באותה גזירה של מחיית מבל, אלא שוֹנֵחַ מִצָּא חֵן (בראשית ו, ח).

אף אסתר לא היתה ראויה מצד אי יפיה לחיבוב מיוחד ובמיוחד לא על ידי המלך שחיפש וביקש יופי, ובכל זאת בגלל החוט של חסד שהיה משוך על פניה, על אף שירקרוקת היתה - נשאה חן בעיניו.

המשתה שלא גדל

וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ מִשְׁתֵּה גָדוֹל לְכָל שָׂרָיו וְעַבְדָּיו אֶת מִשְׁתֵּה אֶסְתֵּר ב, יח

יש לברר, איזה משתה היה יותר גדול, המשתה הראשון שבתחלת המגלה או משתה אסתר?
המשתה הראשון ארך מאה שמונים ושבע יום, וכלם השתתפו בו, ואילו על משתה אסתר לא נאמר כמה ימים ארך, וגם המשתתפים בו היו רק השרים והעבדים ולא כל האנשים, ואם כן מדוע על משתה אסתר נאמר שהוא היה משתה גדול? וגם מדוע נקרא משתה זה בשם מיוחד 'משתה אסתר', ואלו המשתה הראשון שהיה לכבוד ושתי לא נקרא המשתה על שמה 'משתה ושתי'?

מתרץ **האמרי משה** שכאשר אחשורוש בחר באסתר, הוא אכן רצה בעצתו של המן הרשע לעשות שוב משתה כמו המשתה הראשון ולהכשיל שוב את ישראל כמו שהחטיאם והכשילם בפעם הראשונה.

אך אסתר בחכמתה יעצה לו עצה לעשות משתה מיוחד רק לגדולי השרים והעבדים, ואמרה לו שזה נקרא משתה גדול, על שם שרק גדולים וחשובים משתתפים בו, ומשתה כזה הוא מכבד יותר ממשתה שגם פשוטי העם משתתפים בו, ועל כן נקרא המשתה '**משתה אסתר**' על שם שעצתה של אסתר התקבלה כדי להציל את ישראל מליפול שוב ברשתו של המן הרשע ועצתו להכשיל את ישראל.

התורה הקדושה היא העץ

שְׁנֵי סָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁמָרֵי הַסֵּף.

וַיִּוָּדַע הַדָּבָר לְמֶרְדֳּכָי וַיִּגֵּד לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה.

וַיִּבְקֹשׁ הַדָּבָר וַיִּמְצָא וַיִּתְּלוּ שְׁנֵי הֵם עַל עֵץ

וַיִּכְתֹּב בְּסֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ ב, כא-כג

הרמ"א במחיר יין הדורש את המגילה על האדם וכוחותיו במהלכו בעולם הזה, מבאר שבגתן ותרש הינם שתי כוחות באדם, כח המדמה וכח המחשב, המלך זהו האדם, מרדכי זה השכל ואסתר זה החושים הגשמיים, עץ התליה זהו עץ התורה שעליו תולים את הכוחות כדי להיטיבם על ידי ששומרים את העץ, ספר דברי הימים זה כחות השמירה והזכרון שבאדם.

בגתן ותרש הם הכוחות שהיצר הרע הפעילם בקשו לשלוח יד במלך האדם, על ידי דמיון ומחשבה שזה יועיל לו כדרך היצר בעצותיו.

ונודע הדבר למרדכי לשכל האדם, והוא - השכל אמר זה לאסתר - לחושים הגשמיים והחושים הגשמיים אמרו זה לאדם שעצת הדמיון והמחשבה, רעה.

והמלך - האדם, תלה את שניהם, את כח הדמיון וכח המחשבה על העץ שהוא התורה, כמאמרז"ל **אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש**, כי על ידי זה הוא מכוון את הכוחות להיות טובים לעבודתו יתברך. וכתב את הדברים בספר דברי הימים לפני המלך, שיזכור ולא יחטא עוד, כי איזהו חכם, הרואה את הנולד.

כיצד למדנו שהאומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם

וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר לְמֶלֶךְ בְּשֵׁם מֶרְדֳּכָי ב, כב

מכאן דרשו חז"ל שהאומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם.

שואל **רבי יונתן אייבשיץ בספרו ישועה גדולה על מגילת אסתר**, מה ההוכחה מכאן, אולי דוקא דברים טובים ואמירות נפלאות כדאי לומר בשם אומרו כי זה יכול להביא רק יקר וגדולה לאומר שאמרו בשמו, אבל במקרה כמו כאן ובכל מקום שמישהו מוסר מידע על סכנה המתהווית למישהו לכאורה כדאי להסתיר אמירה כזו בשם מי היא נאמרה, כי יתכן והמזימה לא תצא אל הפועל ולהיפך יבוא היזק לאומר הראשון שמטיל וטופל עלילות על שרי המלך ולולא הניסים שהיו במקרה בגתנא ותרש שהחביאו את הסם ובא מלאך וגילה בחזרה, הרי יכל להגיע היזק עצום למרדכי על כך ואסתר לכאורה נהגה שלא כהוגן, והיה עליה לומר למלך כך וכך שמעתי ואחר כך כשימצאו הדברים נכונים תאמר ששמעה ממרדכי על כך.

אלא צריך לומר, אומר רבי יונתן שמקובל היה בידה של אסתר שכל האומר דבר בשם אומרו לא יגיע מכך היזק וצרה אלא גאולה וישועה וזה אשר דרשו מכך חז"ל דבר זה, לומר לך שפעולת אסתר נבעה מכך שדבר זה היה קבלה בידה אפילו במקרה כעין זה.

נכתב בספר מלכו של עולם

ויכתב בספר דברי הימים לפני המלך

ידוע שכל מקום שנאמר במגילה המלך סתם זהו מלכו של עולם הקב"ה. לפי זה צריך לברר מה צורך שיכתב בספר מלכו של עולם שמרדכי הציל את אחשורוש, מה תועלת יש בזה. רבי יהונתן אייבשיץ בישועה גדולה, שנכתב שאסתר אמרה דבר זה בשם אומרו, ואמרה זה מסיבת כי האומר דבר בשם אומרי מביא גאולה לעולם, על כן נכתב דבר זה שעשתה, כדי שיבא מזה גאולה לעולם.

מדוע לא קיבל מרדכי שכר על הצלת המלך מיד?

ויודע הדבר למרדכי ויגד לאסתר המלכה ב, כג

מדויק בספר אהבת תורה שלא אמר לה שתאמר למלך וגם לא אמר לה שלא תגיד למלך, ואסתר מעצמה אמרה למלך, שמרדכי הגיד לה.

לכך לא קיבל מרדכי תמורה ושכר על כך מיד, על אף שמהראוי לתת שכר למי שהציל את המלך, זאת מפני שלא ציוה להגיד למלך ואין נותנים שכר למי שמספר סיפור, אפילו שהסיפור שסיפר הציל את המלך. ומאת השם היתה זאת, כדי שישמר המעשה והזכרון לעת הנצרך לזה, כשנודעה שנת המלך.

פרק ג

אחר ה' דברים

אחר הדברים האלה

אומר החיד"א בחומת אנ"ך, דרך רמז אפשר לומר אחר-ק-דברים, כלומר אחר חמישה דברים. האל"ה ראשי תיבות ה' אלה לרעת המן, ואלו הן: א. שדיבר שטנה נגד בנין בית המקדש, אמר הקב"ה אגדלנו ואנקום ממנו. ב. שיעץ להרוג את ושתי, ואחשורוש זכר לו זה כל העת. ג. מלכות אסתר - כי היא היתה אם בישראל להצילם מיד שונא. ד. אלמלא אגרות הראשונות ששלחו להיות כל איש שורר בביתו, היו פושטים מיד בישראל ולא ממתניים לחודש אדר, ובזכות טפשות האיגרות הראשונות היו דבריהם של המן ואחשורוש לחרפה ובזיון. ה. שמרדכי הציל את אחשורוש כשגילה עצת בגתן ותרש. וכל אלה גרמו ישועת ישראל ולעקור את המן הרשע.

מדוע לא נעשה יקר למרדכי על הצלת אחשורוש

אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש את המן

לכאורה קשה מפני מה מגדל אחשורוש את המן שונאהו של מרדכי שהצילו ממות, הרי אחשורוש כפי שמשמע מחז"ל היה מודע לשנאת המן העבד לאדונו מרדכי ומדוע מנשא אותו ולא מנשא את מרדכי. מסביר התשועת חן, כמה הסברים לכך.

הסבר אחד, שאע"פ שמרדכי הציל את אחשורוש, אבל חרה לו מאוד שמרדכי אמר זאת לאסתר ולא אמר למלך עצמו ללא תיווכה של המלכה, ולכן כעונש על כך גידל את שונאו של מרדכי מצילו.

הסבר נוסף שמאחר ונודע לו שמרדכי יודע שבעים לשון כבר לא חשש למנות את המן למינוי של ראש השרים שזה מכבר רצה למנותו אך לא מינהו כי פחד שיתיעצו עליו השרים להורגו, אך מאחר שנודע לו שמרדכי מאזין ומבין כל שיחתם כבר לא חשש לכך כי האמין שמרדכי יצילו שוב.

ומה שלא מינה את מרדכי לכך אף על פי שהיה ראוי לגדולה זו, מפני שנאת אחשורוש את היהודים.

זהו אשר אמרו עבדי המלך להמן, באמת המינוי היה ראוי להינתן למרדכי ולכן אינו משתחוה לך, אך מה שלא נתמנה כי הוא יהודי, אבל באמת הוא ראוי לכך יותר ממך כי הוא הציל את המלך.

ואע"פ שהדבר נראה כטבע שאי המינוי היה בגלל הסיבה הכלל כ"פשוטה", שנאת היהודים, הרי היה פה נס גדול שאחשורוש נותר בגדר "חייב" למרדכי ונזקק להשיב לו גמול טובה כאשר נדדה שנתו.

בזה מוסבר גם החשש של אחשורוש באותו הלילה שמנסים למרוד בו ואין מי שיגלה לו, כי הבין שטעה בכך שלא גידל את מרדכי מתוך מטרה שישאר להאזין לדברי השרים ויודיע למלך על המזימות, וחשש שמא נודע למרדכי שמה שלא גידלו הוא מפני שנאתו של אחשורוש ליהודים ולבטח כעת מרדכי לא יצילו.

הטעם ה"הגיוני" להגדלת המן

אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש את המן

חז"ל אומרים, אחר הדברים האלה, לאחר שה' הקדים רפואה למכה, גדל המלך אחשורוש את המן. צריך להבין מה היתה הסיבה מצד אחשורוש לגדל את המן, מה ראה על ככה? **הקצור אלשיך** אומר, שאף שאסתר אמרה את דבר זממם של בגתן ותרש בשם מרדכי, בכל זאת יחס המלך את הצלתו לאסתר המלכה, ורצה להיטיב לה עבור זה, ומה יכול עוד להיטיב למלכה מעבר להיותה מלכה? על כן רצה לעשות לה נחת רוח על ידי שיגדל את מי ש"בזכותו" היא נהיתה למלכה, הלא זה המן שיעץ להרוג את ושת. **האמרי נעם** אומר שלאחר שראה אחשורוש שחיייו היו בסכנה כשיעצו עליו מאחורי גבו להרגו, על כן לקח את המן שיהיה ה"מודיע" והבלש שלו לגלות תככים ומזמות נגדו, ומכיון שהמן היה ידוע כבעל לשון הרע הכי מקצועי באותה תקופה, כמו שאמרו חז"ל "דליכא איניש דידע לישנא בישא כמו המן", על כן מנה אותו לאיש הסוד ובעל יכלת הכניסה בכל עת אל המלך גם כשלא יקרא. [א"ה, ויש ללמוד מכך, שגם בעלי הלשון הרע שזוכים "לכבוד גדול ולאמון מלא" משולחיהם, לבסוף הם עצמם נחשדים על ידם כבוגדים, כמו שקרה לבסוף עם המן]. הסבר מענין נמצא **בילקוט שמעוני**, שמביא כמה הסברים לגדולו של המן על ידי המלך, ואחד מהם מוכיח על נבזותו האיומה של אחשורוש. מצד אחד מתמודד אחשורוש עם תביעתו הנחרצת של מרדכי לבטל את האיסור שהטיל אחשורוש לבקשת ושת על המשך בניית בית המקדש, ומצד שני הוא לא מעונין להסכים לכך, מה עשה? אומר המדרש בזה הלשון: "הריני מגרה בו את המן, ויהיה זה בונה, וזה סותר", מתנהג אחשורוש כפוליטיקאי אמיתי, וחושב לעצמו, למה לי לריב עם מרדכי, שהמן יריב אתו ואני ארויח מהצד שבית המקדש לא יבנה...

מפני מה זכה המן לגדולה

אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש את המן

כמה וכמה טעמים נאמרו על מה שזכה המן לעלות לגדולה. בפשטות המדרשים (**אסת"ר תרגום שני וילקוט שמעוני**) משמע שזה היה מצד שנותנים גדולה לרשע כדי שיפול נפילה גדולה להשמדו עדי עד, על דרך כל המיצר לישראל נעשה ראש, שהקב"ה משגיאם כדי להפילם נפילה גדולה ומפורסמת ועל ידי זה יתגדל ויתקדש שמייה רבא. **רבי יצחק ב"ר מרדכי גרשון בשלום אסתר (בתחילת הספר)** כתב שהמן זכה לגדולה מצד שאין הקב"ה מקפח שכר שום בריה, ומכיון שהמה"ר דיבר נגד ושת הרשעה, ואף על פי שכוונתו היתה לטובת עצמו [שרצה שבתו תמלוך], זכה לעליה לגדולה. **רבי שלמה קלוגר במאמר אסתר** כתב גם כעין זה, והוסיף ש"בזכות המן" נמשך שאסתר נכנסה אל המלך וגרם גאולתן של ישראל וגרם מיתת רשעים - ושת ואת עצמו, זכה לשכר גדול מאד במיוחד.

גידול בשלבים

גדל המלך אחשורוש את המן

...וינשאהו וישם את כסאו מעל כל השרים

אומר **הקצור אלשיך**, לא בבת אחת העלה אחשורוש את המן לגדלה, שהרי היה השר הקטן מכל השרים, אלא עשה זאת בהדרגה, בתחלה העלה אותו בתוך השרים, אחר כך "וינשאהו" - העלהו מתוך השרים אבל עדיין ישב עמם בשורה אחת, ולבסוף וישם את כסאו מעל כל השרים, ולא מפני שהמן הוסיף במעשיו מעשים שגרמו לקדמו כל פעם עוד ועוד, אלא מתחלה חשב אחשורוש לגדלו עד שיהיה כסאו מעל כל השרים ועבדי המלך, אך מאחר ואין זה מן הנימוס להעלותו בפעם אחת על כן עשה זאת בהדרגה.

כל גדולתו של המן שבעים יום

פי כן צוה לו המלך

אומר **הרוקה**, כל שררתו של המן היתה לא יותר משבעים יום, כמנין כ"ן. כן- ציוה לו המלך - מלכו של עולם.

לשון הווה ועתידי צוואה לדורות

וְכָל עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ כְּרָעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים

לְהִמָּן כִּי כֹן צָוָה לוֹ הַמֶּלֶךְ וּמִרְדְּכָי לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה

אולי אפשר לומר על מה שהמגילה כותבת כאן לשון הווה - כְּרָעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים, ולשון עתיד - לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה, כי אין זה רק סיפור דברים על מה שהיה אז בשושן.

אלא זהו ציווי לשעה ולדורות ויותר משהוא לשעה- הוא לדורות.

כל מקום שנאמר במגילת אסתר הַמֶּלֶךְ סתם, במלך מלכי המלכים מדבר (מגילה טו:).

כל עבדי המלך אשר בשער המלך, מתוך שהבינו שרצון המלך לגדל את המן, היו כְּרָעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לְהִמָּן כִּי כֹן צָוָה לוֹ הַמֶּלֶךְ, לא כציווי לדורות, אלא מעין מציאות שנכפתה עליהם, זהו רצון ה' שיעלה המן לגדולה ובנתיים ישתחוו לו.

אבל מרדכי התנגד לזה, ואמר אם היום כורעים ומשתחוים להמן מחוסר ברירה, לדורות יכרעו וישתחוו אפילו מרצונו להמנים רח"ל, אלא ציוה מרדכי במה שלא כרע ולא השתחוה אז, שכל מי שילך בעתיד בדרכו של מרדכי ימסור נפשו ויתגרה ברשעים ולא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה.

ואולי זהו מה שביקשה אסתר לחכמים 'כתבוני לדורות', לא רק מצד הפירסומי ניסא, אלא צוואה היא לדורות, שכל מי ששייך לגדר של 'איש יהודי' - לא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה.

מרדכי מסר עצמו במסירות נפשו למען כלל ישראל

וּמִרְדְּכָי לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה

רבי יהונתן אייבשיץ ביערות דבש (ח"ב ד' ט') כתב שמכיון שמרדכי ידע ברוח הקודש ועל ידי מלאך כי עצת המן להלשין על כל כלל ישראל, אמר 'אלך ולא אשתחוה לו' וידעתי כי חמתו תבער ויבקש להמיתו, ודבר זה אין הוא יכול לעשות מבלעדי רשות המלך, ויבוא אל המלך להתלונן על מרדכי שמבזהו, ויסכים המלך שיהרגהו על כך.

אם אחר כך יבוא שוב אל המלך להלשין על כל היהודים, כבר לא יאמינו המלך, ויאמר לו כי כעת מה שהוא טוען נגד עמו של מרדכי, זהו בגלל שנאתו למרדכי, והיה חק אצל המלך שמי שהוא שונא לאומה מסוימת מצד עצמו אינו יושב בדין על אומה זו, ולא יוכל לגזור על היהודים כלום.

זה מה שעשה מרדכי, וממנו למדו רועי ישראל האמיתיים שבכל דור ודור, למסור עצמם אפילו למיתה עבור כלל ישראל.

ראה והתעלם

וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ לְמִרְדְּכָי...

וַיְהִי כִּאֲמָרָם אֵלָיו יוֹם וַיּוֹם וְלֹא שָׁמַע אֵלֵיהֶם...

וַיִּגִּדוּ לְהִמָּן... וַיֵּרָא הִמָּן כִּי אֵין מִרְדְּכָי כְּרָע

וּמִשְׁתַּחֲוֶה לוֹ

וכי עד כעת לא ראה שאין מרדכי כורע ומשתחוה? כולם רואים והמן לא? אומר האשכול הכופר, ודאי וודאי שהוא ראה, אך הוא היה רשע ערום ושם עצמו כאילו אינו רואה ואינו נוגע אליו כלל, כי היו לו מספיק סיבות להעלים עין ממעשה מרדכי, אם בגלל החשש שמרדכי יזכיר לו את עברו המפוקפק, או מצד גאוותו ויהירותו. אבל כעת כבר היה מוכרח לראות את הדבר ולהפסיק לשתוק למרדכי על מעשיו, כי הרי השרים באו לברר אצלו מדוע השתנה יהודי זה מכל האחרים, מדוע הוא משתמט משויון הנטל של ההשתחויה, מאיזה חוק הוא מרשה לעצמו זאת, כי הגיד להם אשר הוא יהודי, כאן אמן לא יכול לשתוק, כי כל עוד שאף אחד לא שאל ומרדכי לא ענה, יכל המן להסביר לעצמו ולאחרים כי אולי הוא שקוע אולי הוא לא שם לב וכוי, אבל כאשר המן יודע כעת בבירור שמרדכי עומד בדוקא, ושכולם ידעו והוא עוד מתגאה בכך, כאן התמלא הגאוותן והיהיר בחימה עזה, ואם לא די בכך שאינו כורע, הוא גם לא עושה שום תנועה בעת שהמן עובר, שלא יחשוב אפילו שהוא עושה לו שלום.

עם מרדכי היהודי

כִּי הִגִּיד לָהֶם אֲשֶׁר הוּא יְהוּדִי

...כִּי הִגִּידוּ לוֹ אֶת עִם מְרַדְּכִי ג.ד.ו

מדוע כשאומרים להמן מאיזה עם מרדכי, לא נזכר שאומרים לא שהוא יהודי כמו שאמר מרדכי בתחלה "אשר הוא יהודי", אלא מוזכר שהגידו לו "את עם מרדכי".

אומר **השמן המור**, כשהמן ידע בתחלה שמרדכי הוא יהודי, הדבר עדיין גרם לו רק חמה, וחשב לשלח יד במרדכי לבדו, מפני שהוא חשב שמרדכי הוא משבט יהודה - יהודי, אבל כאשר נודע לו שמרדכי הוא משבט בנימין שעל זרעה נאמר שזרעו של עמלק נופל בידם, רצה להשמיד בעקבות כך את כל שבט בנימין, אבל כאשר התברר לו שכמו מרדכי שהוא גם מבנימין וגם מיהודה, כך רבים מבני בנימין מערבים בכל העם הישראלי, על כן בקש להשמיד את כל היהודים שבכל מלכות אחשורוש, ולמה? כי הם כולם בהגדרה של "עם מרדכי" - ששבט בנימין שמהם הוא פוחד וירא, מעורבים בהם.

מי הוא יהודי?

כִּי הִגִּיד לָהֶם אֲשֶׁר הוּא יְהוּדִי ג.ד.ז

הפירוש הפשוט הוא שהגידו להמן שמרדכי הוא יהודי.

אך בפירוש **אמרי נועם** כתב שאפשר להסביר הכתוב על המן, שהזכירו לו שהוא שייך ליהודי, שהרי המן היה עבדו של מרדכי.

וביאור הפסוקים כך הוא **וַיִּגִּידוּ לְהֶמָּן לְרֵאוֹת הַיַּעֲמֹדִי דְבָרֵי מְרַדְּכִי**, שהלכו עבדי המלך לשאול את המן האם זה נכון מה שמרדכי אומר שאינו צריך להשתחוות להמן **כִּי הוּא עַבְדוֹ שֶׁל יְהוּדִי**.

גורל ופור - משמעות

הַפִּיל פּוֹר הוּא הַגּוֹרֵל לַפְּנֵי הֶמָּן

צריך להבין מה הוא כפל הלשון פור וגורל ומה מזכיר שוב שזה היה לפני המן, הרי כבר אמר שהמן הטיל גורל. מתרץ בעל **הנתיבות המשפט** בספרו **מגילת סתרים**, שאמנם פור וגורל הם דבר אחד, אבל פור הוא מלשון לפרר והוראתו באה לומר על מי שמפילים עליו את הגורל לרעתו, והתואר גורל בא לתאר את מי שמטיל אותו והוא שמח בתוצאותיו.

זה מה שאמר כאן הכתוב, הפיל פור על שונאיהם של ישראל, והגורל הוא לפני המן ששמח בתוצאותיו.

המן לא הבהיר כוונתו

אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב יִכְתֹּב לְאַבְדָּם

מדייק **האלשיך הק'** המן לא מזכיר כאן את ענין ההשמדה אלא רק את ענין האיבוד, שהוא ניתן להתפרש גם בדרך אחרת ולא רק על ידי השמדה, ואחשורוש אמר לו מכיון שלא ברור מה התכוונת עשה בהם כטוב בעיניך.

אש מול אש

וְעִשְׂתָּ אֶלְפִים כְּכַר כֶּסֶף אֲשֶׁר קוֹל

כתב **רבנו בחיי בכד הקמח** (ערך פורים) כונת המן שרצה להשמיד זכר ישראל מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד במחיר עשרת אלפים ככר כסף, ורצה להתגבר על זכות ישראל שקבלו עשרת הדברות ושמעו קול השי"ת מתוך האש כי רצה שידחו עשרת שלו. וע"כ אמר "אלפים ככר כסף אשקול. כלומר אש - קול כי רצה שידחו עשרה שלו אלו העשרה שניתנו ע"י האש והקול.

פוליטיקאי וצורר שנהיה לראש

וַיִּסַּר הַמֶּלֶךְ אֶת טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתְּנָהּ לְהֶמָּן

בְּן הַמִּדְיָא הָאֲגָגִי צָרָר הַיְהוּדִים ג.י

בעל **השמן המור** אומר כי יש לדקדק בפסוק זה מה היתה המציאות הרגילה בענין הטבעת, האם הנוהג היה שהמלך לא חותם בטבעת אלא רק מי שהיה תחתיו, אם כן מדוע המגילה מצאה לנכון לכתוב זאת, אם זה הנוהג

אין זה חידוש שצריך לכתבו. ואם הנוהג היה שהמלך חותם, וכאן המלך חרג מהרגלו ונתן להמן לחתום, יש להבין מדוע עשה זאת המלך ולא חתם בעצמו?

ויש לומר, שאכן הנוהג היה שהמלך חותם על חוקים וגזירות, אבל כאן הוא חרג מהמנהג ונתן להמן את הטבעת שהוא יחתום, וזאת מאחת משתי סיבות: או בגלל שכל המיצר לישראל נעשה ראש, ובכך שהמן היה צורך היהודים הוא נעשה ראש וקיבל מהמלך את הטבעת להיות אפוטרופוס על כל אשר לו. או מפני שאחשוורוש היה מה שנקרא כיום פוליטיקאי, הוא לא רצה ללכלך את ידיו עם חתימה כזאת, מאידך הוא מאד רצה בעצת המן, מה עושים, משנים נוהג, מעבירים סמכויות למישהו אחר שיחתום, והפוליטיקאי נשאר עם "ידיים נקיות"....

כתב מכתבים על דעת עצמו

וְהָעַם לַעֲשׂוֹת בּוֹ פְּטוֹב בְּעֵינָיִךְ

רבי יצחק עראמה זצ"ל העקידת יצחק מדייק מלשון הכתוב, כי אחשוורוש לא ציוה את המן לכתוב אגרות אלו, אלא רק נתן לו הרשות לעשות בעם כטוב בעיניו. המן לקח את הענין מספר צעדים הלאה והחליט לכתוב מכתבים ואגרות בענין זה בשם המלך וחתם בטבעת המלך שהיתה בידו, אבל לא היתה זו הוראה מפורשת ממש מאת המלך. [א"ה, על פי מה שאמרו חז"ל שאחשוורוש היה רשע יותר גדול מהמן ורצה ברעת היהודים אף יותר ממנו, מסיבות אישיות שלו (אינטרסים בלע"ז, או בתואר "עדין יותר" פוליטיקאי של זמננו וד"ל.. שמשאיר לעצמו פתח מילוט להשאר כביכול "נקי"...) הוא "לא הורה" להמן על השמדת היהודים, הוא רק אמר "שיעשה בהם כטוב בעיניו" והוא בעצמו גם לא נתן את ההוראה כנזכר...]

מתנה שלא על מנת לחזור בו

הַכֶּסֶף נָתוּן לְךָ

שואל **החתם סופר**, מדוע משתמש אחשוורוש עם הלשון מתנה - הַכֶּסֶף נָתוּן לְךָ, היה ראוי לומר הכסף ישאר אצלך וְהָעַם וְגו'. וההסבר שהרי אחשוורוש שנה את ישראל יותר מהמן והוטבה בעיניו גזירה זו וחתמה בטבעתו. חשש אחשוורוש שמא מחר יבואו השרים ויערערו על הגזירה והוא יגיד להם שכתב אשר נכתב בשם המלך וגוי אין להשיב, וכדי שלא יאמרו שעשה זאת מפני חשקת הכסף, נתן לו הכסף במתנה, וזה שאמר לו הכסף נתון לך, כי הוא קיבל ממנו את הכסף והחזיר לו אחרי מעשה הקנין, ואת מעשה הקנין עשה כדי לחזק את ענין הגזירה שרצה בה מפני שנאתו הגדולה, וכעת גם נחתם בטבעת המלך וגם מכירה כדת וכדין, מכאן - כך חושב אחשוורוש, כבר אין דרך חזרה. [א"ה, אמרו חז"ל אחשוורוש טיפש היה, הוא חשב שהוא מנהל את העולם...]

לולב בפורים

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהָמֵן הַכֶּסֶף נָתוּן לְךָ וְהָעַם לַעֲשׂוֹת בּוֹ פְּטוֹב בְּעֵינָיִךְ

ג, יא

המדרש (אסתר רבה פרשה ז) אומר, הכסף בגימטריא מאה ששים וחמשה, כמנין העץ, חושבניה דדין כחושבניה דדין. (הובא גם בתוספות מגלה יג:).

מבאר **היעקב בעזרו**, שאמר המלך (כל מקום שנאמר המלך סתם במגילה הוא הקדוש ברוך הוא), **הַכֶּסֶף - הַעֵץ** נָתוּן לְיָדְךָ, תִּתְּנָהּ עַל עֵץ שִׁגְבָהוּ לְיַד אִמָּה - חֲמִשִּׁים אִמָּה.

ומפני מה ישראל ינצח, כי **לְךָ וְהָעַם לַעֲשׂוֹת בּוֹ רֵאשִׁי תְבוֹת לֹול"ב**, על פי המדרש תהלים שבראש השנה באין כל באי עולם ועוברין לפניו כבני מרון, ואף ישראל עוברין לפניו עם כל באי עולם.

שרי אמות העולם אומרים אנו נצחנו וזכינו בדין, ואין אדם יודע מי ניצח, אם ישראל נוצחים, או אומות העולם. עבר ראש השנה וכל ישראל באים ביום הכפורים ומתענים בו, ולובשים בגדים לבנים ונאים.

עבר יום הכפורים ואין אדם יודע מי נוצח אם ישראל אם אומות העולם.

כיון שהגיע יום טוב הראשון של חג, וכל ישראל גדולים וקטנים נוטלין לולביהם בימינם, ואתרוגיהם בשמאלם, מיד הכל יודעין שישראל נוצחין בדין.

כך אמר לו המלך להמן, אם ראית את ישראל יוצאין ולולב בידם, הרי הם המנצחים ולך נתון הכסף - **הַעֵץ לַתְלוֹת עֲלֵינוּ**.

נהג מרדכי בדרך תמוהה

כדי לעורר את האנשים על כך שיש גזירה והרשעים מסתירים אותה

ויצא בתוך העיר ויזעק זעקה גדולה ומרה

כתב רבי משה דוד וואלי זיע"א כי מרדכי יצא אל מקום שהיה שם קיבוץ אנשים וזעק שם, ומטרתו היתה כדי שיתמהו האנשים על מעשה כזה שאינו מתאים למרדכי היושב בהיכל ה' ועוסק בתורה, מדוע הוא יוצא באופן כזה שלא ראוי לו וזועק ברחובה ובהמונה של עיר, ומתוך כך אף הם יתבוננו ויצטרפו לבטל את הגזירה. מדבריו למדנו, כי דוקא מרדכי, שמקומו בבית המדרש, יוצא ועושה מהומה ברחובה של עיר, משבש הוא את הרגילות שם, ועל ידי כך מעורר את האנשים לזעוק גם כן על כך שיש גזירה, כי הרי אחשוורוש והמן הרשעים פעלו את הגזירה באופן שלא היה לזה פירסום [ומהם למדו רשעי ישראל הערמומיים לכסות את דבר הגזירות שמקימים על ישראל] והסתירו את דבר הגזירה וציוו בפתשגן הכתב להנתן דת בכל מדינה ומדינה שהיה גלוי לכל העמים - הפתשגן היה גלוי, אבל הגזירה עצמה, לא היתה גלויה שניתנה בכל מדינה ומדינה, שלהיות עתדים ליום הזה.

הבין מכך מרדכי, שאם הרשעים מסתירים את דבר הגזירה, יהיה ביטולה על ידי שהוא יפרסם אותה בזעקה גדולה ומרה, דוקא ברחוב העיר, ועל ידי כך כל מי שיש רוח בקרבו יצטרף לפירסום הגזירה ויפעל לביטולה. לא רק את האנשים אשר ברחוב העיר פעל מרדכי להעיר ולהתריע להם, אלא הלך מרדכי וגילה את דבר הגזירה גם לילדי ישראל ואף תיאר להם מה עתידים לעשות עימם והם קיבלו על עצמם להדבק במסירות נפשו של מרדכי ולמסור עצמם למיתה.

ואף זרש וחכמיו של המן הבינו שאם מרדכי ימשיך לפרסם את הגזירה, היא תבוטל, ולכן יעצו לו שכבר כעת יתלה את מרדכי על העץ, אחד עשרה חדשים לפני שיוציא אל הפועל את גזירת הלהשמיד ולהרוג ולאבד את כל היהודים.

סיבת הגזירה

ומרדכי ידע

מהיכן ידע, פירש רש"י בעל החלום אמר לו שהסכימו העליונים לכך לפי שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר ושנהנו מסעודת אחשוורוש.

לכאורה רש"י מחבר בין ב' הדעות שבמסכת מגילה (יב. רשב"י ותלמידיו), מסביר השפתי חכמים שרש"י סובר שאין זו מחלוקת אלא החטא שחטאו בהשתחוּם לצלם בימי נבוכדנצר היה תלוי ועומד עליהם וכשהוסיפו לחטוא בכך שנהנו מסעודתו של אותו רשע, נגזרה עליהם הגזירה.

נתן לב לדעת לעתיד הרחוק

ומרדכי ידע

וכי רק מרדכי ידע וכולם לא ידעו?

שאלה זו לשם תשובה נפלאה, שואל רבי יצחק גרשון זצ"ל בעל השלום אסתר.

בפרשת יתרו נאמר וישמע יתרו, ושואלים שם וכי רק יתרו שמע וכל העולם כולו לא שמע, הרי נאמר שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן (שמות טו, יד), אלא שהוא שמע עוד דבר, וכך כתב רש"י, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק.

רש"י בדבריו בא לתרץ את הקושיא הנזכרת, וכי רק יתרו שמע, והלא כל העולם שמע.

אלא שיתרו ראה ההבחן בין ניסי קריעת ים סוף שהיו ישראל בזכות אז כי קפצו אל הים, לבין ניסי מלחמת עמלק, שלא זכו למחותם אז כי היו ידיהם רפויות מן התורה, והבין מזה שהניסים אינם נעשים סתם לישראל, אלא יש הנהגה מאחרי הדברים, ולכן בא לראות מה מעשיהם וכיצד הם זוכים לכך.

גם כאן, מרדכי ידע והבין שמה שאמר המן לאחשוורוש הוא תחבולה גדולה אשר חייבים לחבל בה מיד בתחילה ולא לחכות אפילו רגע אחד.

המן לא אמר לאחשוורוש מי זה העם הזה, כי היה לו חשש שאסתר היא מהיהודים, על כן רק תיאר את מעשיהם וקיבל את היתרו של המלך לעשות בהם כרצונו, ואמר שכשיגיע זמן הגזירה כבר לא יוכלו לשנותה ובהכרח היא תיפול על היהודים.

על זה שם מרדכי ליבו להבין את מזימת המן ואמר, אסור להמתין עד שיגיע הרגע שבו לא תהיה ברירה ואז נצטרך לצאת להלחם להציל את עצמינו. אלא כעת, כשהגזירה עוד לא סגורה לגמרי על היהודים, אלא היא על עם עלום, כעת הזמן להתחיל לפעול ולבטל גזירה עתידה כעת ולא להמתין אפילו רגע אחד. את זה ידע מרדכי כי נתן לב לדעת ואחרים לא ידעו כי היו נבוכים בגלל תחבולת המן, על מי הגזירה.

הגזירה היתה מוחלטת

וּמְרַדְכִי יָדַע אֶת כָּל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה וַיִּקְרַע מְרַדְכִי אֶת בְּגָדָיו

קריעה, עושים על מת, על דבר שלא יחזור. מדוע קורע מרדכי את בגדיו? אומר **השושנת העמקים - מגילת סתרים לבעל הנתיות**, מרדכי רצה להראות לעם כי ידע בנבואה שאין כאן סיבות טבעיות שניתן לבוא ולבקש משרי המלך על נפשם, אלא יש כאן גזירה מן שמיא שבאופן הרגיל אי אפשר לבטלה אלא חתומה היא וקיימת כמת שמת, ולא יעזור כעת שום השתדלות טבעית להחזירו לתחיה, אלא רק ביד ה' הדבר, ואם ירצה ה' תבוטל הגזירה, אבל לכך צריכים לשוב בתשובה ולהציע מכאן ואילך שק ואפר לרבים, להתפלל ולזעוק אל ה' שירחם ויסלח, ולא יסמכו על השתדלות טבעית של שתדלנות אצל שרים וכד'.

טעם מחודש לתענית אסתר

וְאֲנִי לֹא נִקְרָאתִי לְבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ זֶה שְׁלוֹשִׁים יוֹם

את זה אמרה אסתר ביום י"ג ניסן, הוי אומר שבפעם האחרונה שהיא נקראה לבוא אל המלך היה זה ביום י"ג אדר.

ואולי אפשר לומר דזה טעם נוסף ל"תענית אסתר" הנהוג.

בזה אנו נזכרים באסתר הצדקת שנקראה לבוא אל המלך הערל והטמא, ומה עושה צדקנית נביאה זו כאשר היא נקראת לבוא אל בית הטמא הזה, בעל כרחה, הרי היא מתענה על הצרה הגדולה אליה נקלעה. כהיום הזה אף אנו מתענים את תענית **אסתר** שהתענתה באותו היום.

שלא תפסיד זכות שרה

יַעֲמֹד לַיהוּדִים מִמָּקוֹם אַחֵר ד.י.

בספר **זרע שמשון** מסביר שמרדכי אמר לאסתר, בטוח אני שהקדוש ברוך הוא לא יזנח את עמו, וגם אם אין נראה כעת שום פתח להצלה, אבל לא מן הנמנע שמדינה אחת מכל מאה עשרים ושבע מדינות המלך, תמרוד בו והיהודים ימלטו לשם וינצלו, ואת ובית אביך - הזכות שלך למלוך על כל העולם מכח שרה אמנו שחיתה מאה עשרים ושבע שנים - יאבדו, כי ההצלה תגיע כבר ממקום אחר, ועל כן אל תחרישי בעת הזאת.

פרק ה

מדוע נבהלה אסתר כשהסתלקה ממנה רוח הקודש בבית הצלמים

וַתַּעֲמֹד בַּחֲצַר בֵּית הַמֶּלֶךְ הַפְּנִימִית

בגמרא מגילה (טו:): א"ר לוי כיון שהגיעה לבית הצלמים נסתלקה ממנה שכינה, אמרה א-לי א-לי למה עזבתני.

מהמשך לשון הגמרא משמע שאסתר תמהה על שנסתלקה ממנה רוח הקודש.

שואל **רבי מימון יאפיל** בספר **פי צדיק**, מה תמיהה יש לה לאסתר על כך, הרי זה בית הצלמים ומדוע שתשרה עליה שם רוח הקודש.

בתחילה רצה לתרץ, שהרי אסתר שרתה עליה רוח הקודש בארמונו של המלך, ומסתמא היה שם גילולי עבודה זרה, ובכל זאת שרתה הנבואה, ולכך תמהה שכעת נסתלקה.

אך הוא דוחה את התירוץ, יעווי"ש, ומתרץ על פי מה שמצינו **ברש"י** על הפסוק **כֹּה אָמַר ה' פְּחַצַּת הַלְיָלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם (שמות יא, ד)** שנבואה זו נאמרה לו למשה בעודו עומד בבית פרעה, ואף על פי שבדרך כלל לא היתה הנבואה שורה בבית פרעה בגלל הצלמים, אבל כאן התנבא כדי שלא יאמרו משה בדאי הוא שאמר **לא אסף**

עוד ראות פניך (שמות י, כט), והיה צריך לנבואה שם שלא יבוא עוד אל פרעה, והיתה זו נבואה ממש, אך כדי להציל נפשות ישראל דיבר עימו הקב"ה בתוך הפלטין של פרעה. אמרה אסתר בליבה, אם נבואה נאמרה בתוך בית הצלמים כדי להציל את ישראל, הרי גם כעת היתה צריכה להיות שרויה עלי רוח הקודש, אף על פי שזה בית הצלמים, כי הרי הולכת אני לשם הצלת היהודים, ומאחר שהסתלקה, נבהלה מאד שמא אין שליחותה מרוצה והתפללה א-לי א-לי.

לשם מה נצרכה אסתר לרוח הקודש

ותלבש אסתר מלכות

אמרו חז"ל שלבשה רוח הקודש, וקצת קשה מה נצרכה בדיוק כעת לרוח הקודש? ומתרץ **בצוף דבש** על פי מה שאמרו חז"ל אצל משה על הפסוק ויפן פה נכה ויפא פי אין איש (שמות ב, יב), שהסתכל משה עד סוף כל הדורות לראות שלא עתיד לצאת מהמצרי זרעא מעליא, ולא יוכל להרגו בגלל זה. אף אסתר טרם בואה אל המלך לבקש להרוג את המן לבשה רוח הקודש כדי לראות שלא עתיד לצאת ממנו מכאן ולהבא זרעא מעליא מחוץ לאותם שכבר נולדו ושמהם למדו תורה בבני ברק, וכאשר ראתה זאת ברוח הקודש המשוכה בדרכה לבקש מהמלך להורגו.

החוק שלא חל על המלכה

ותלבש אסתר מלכות

מדוע אמר ותלבש אסתר מלכות, היה לו לומר ותלבש אסתר בגדי מלכות. אלא, אומר בעל **התשועות חן** אין הכתוב מדבר על הבגדים שלבשה, אלא על טכסיסי המלכות שהלבישה בהן את עצמה. היא אמרה למרדכי שאינה יכולה לבוא אל המלך אשר לא כדת, כי כל אדם אשר יבוא אל המלך כאשר לא יקרא לו אחת דתו להמית. על זה אמר לה מרדכי כי הוא גוזר שחוק זה, הוא רק על כל אדם, אבל מי שהוא מלך או מלכה, יוכל לבוא בכל עת גם בלא שיקרא אל המלך. על כן לבשה **מלכות**, דהיינו טכסיס מלוכה לבוא אליו כמלכה ולא כשאר אדם, ועל פי מאמר מרדכי אין בזה סכנה.

מה ראתה אסתר להזמין את המן

יבוא המלך והמן ה, ד

נחלקו התנאים במסכת מגילה (טו): מה ראתה שאסתר זימנה את המן למשתי היין? רבי אליעזר אומר פחים טמנה לו שנאמר יהי שלחנם לפניהם לפח (תהלים סט, כג). רבי יהושע אומר מבית אביה למדה {פיי ששמעה התינוקות לומדים הפסוק} אם רעב שנאף האכלהו לחם וגוי (משלי כה, כא). רבי מאיר אומר כדי שלא יטול עצה וימרוד {פיי שאם היה עושה כן היה מצליח במרידה משום שהיתה שעתו משחקת}. רבי יהודה אומר כדי שלא יכירו בה שהיא יהודית. רבי נחמיה אומר כדי שלא יאמרו ישראל אחות יש לנו בבית המלך ויסיחו דעתן מן הרחמים. רבי יוסי אומר כדי שיהא מצוי לה בכל עת {פיי שתמצא דבר כדי להכשילו לפני המלך}. רבי שמעון בן מנסיא אומר אולי ירגיש המקום ויעשה לנו נס {פיי שירגיש הקב"ה שהיא מקרבת שונאיהן של ישראל, פירוש אחר שירגיש שהיא צריכה להתחנף לרשע זה ולזלזל בכבודה}. רבי יהושע בן קרחה אומר אסביר לו פנים כדי שיהרג הוא והיא {היתה מוכנה למסור את נפשה כדי שהוא ימות ותתבטל הגזירה במיתת המן}. רבן גמליאל אומר מלך הפכפכן היה {וחששה שגם אם יגזור על המן מיתה, יחזור בו עד רגע ביצוע גזר הדין}. אמר רבן גמליאל עדיין צריכין אנו למודעי דתניא רבי אליעזר המודעי אומר קנאתו במלך קנאתו בשרים. רבה אמר לפני שבר גאון. אביי ורבא דאמרי תרוייהו פחמם אשית את משתייהם וגוי (ירמיהו נא, לט) {אמרה אסתר שהרשעים מתוך

משתייהם באה להם הפורענות}.

רבה בר אבוא ראה את אליהו ושאלו, כמי מכל הסיבות הנ"ל סברה ועשתה אסתר, ענה לו אליהו שעשתה כמו כל התנאים והאמוראים הנ"ל.

רבי יצחק עראמה זצ"ל בפירושו **עקידת יצחק** מוסיף נופך למימרא הנ"ל בהסבירו בדרך נפלאה את צורת ההתמודדות עם עשו ועם זרעו, מימיו של יעקב אבינו בבואו מלבן ועד לאסתר ומרדכי ונס הפורים. כאשר יעקב אבינו חוזר מלבן ועשו הולך לקראתו, מתכוון יעקב בג' דרכים דורות, תפילה ומלחמה, וניצל ממנו בתפילה ובדורות.

אחר כך בצאת ישראל ממצרים ויבוא עמלק להילחם, וניצלנו ממנו בתפילה ובמלחמה - בתפילת משה ובמלחמת יהושע.

אחר כך כשנצטוו שאול ועם ישראל על ידי שמואל להילחם בעמלק, לא התפללו כי היו שלוחי מצוה שאינן ניזוקים ונצחו רק במלחמה.

כעת כשהגיע המן, ולאחר שאחזו בדרך התפילה, הסתפקה אסתר באיזו דרך נוספת צריך לבחור מלחמה או דורות, והספק היה האם לבחור בדרכו של יעקב דהיינו תפילה ודורות, או לבחור בדרכו של משה תפילה ומלחמה. דרך המלחמה היתה להטיל איבה בין אחשוורוש להמן וחששה מזה שאולי היא לא תצליח והכל יפסד.

מאידך דרך הדורות לנסות לרצות את המן ועל ידי שיתרצה תוכל לשכנעו בטובה לבטל הגזירה.

כאשר נתבונן בכל דברי התנאים והאמוראים הנ"ל נראה שכל אחד מביא צד אחד מב' צדדי הספק, חלקם בכיוון של דורות וחלקם בכיוון של מלחמה, ולבסוף פעלה אסתר בשלושתם, בתפילה כאמור, בדורות על ידי שזימנתו למשתה השני ועל זה נאמר וַיֵּצֵא הַמֶּן בַּיּוֹם הַהוּא שְׂמֵחַ וְטוֹב לֵב (ה, ט), ולבסוף במלחמה שהצליחה להטיל איבה בין המן למלך, כמו שנאמר הַגַּם לְכַבּוֹשׁ אֶת הַמְּלָכָה... וַפְּגִי הַמֶּן חָפוּי (אסתר ז, ח).

מפני מה המתינה אסתר ליום נוסף

וּמָחָר אָעָשָׂה כְּדָבָר הַמְּלָךְ ה, ח

נשאלת השאלה, מה ראתה אסתר לדחות את בקשתה מלפני המלך למשתה השני, מדוע לא נפלה לפני המלך כבר במשתה הראשון והיתה מבקשת ממנו על עמה יום אחד קודם.

מתרץ רבי אברהם אבן עזרא שביום הראשון במשתה היין לא ראתה אסתר שום סימן לתחילת ישועה שהקב"ה חידש ושינה משהו בעולם בעקבות תענית היהודים, ועל כן דחתה הדברים ליום המחרת לראות איך יפול דבר כי לא דבר ריק הוא התענית שיהודים מתענים ואין ספק שיפעל פעולה.

אך ביום השני כבר היה דבר חדש שחיוק את רוחה ולבה, עת אשר החל מרדכי להתגדל והורכב על הסוס כי חפץ המלך ביקרו והגלגל החל להתהפך, הרגישה שעת הכושר הגיעה לבקש מלפני המלך על עמה.

מדוע בחר המן בתליה על עץ

וַעֲשׂוּ עֵץ גְּבֵה ה, יד

מדוע בחר המן להמית את מרדכי דוקא בתליה?

מסביר **האמרי נועם** שהמן בדק מיתות שונות האם יצליח להמית בהם את מרדכי.

חשב להטביעו במים - כבר נצלו ישראל בים סוף.

חשב לשורפו באש - כבר נצלו חנניה מישאל ועזריה מכבשן האש.

חשב להורגו בחרב - כבר ניצל משה מחרב פרעה.

אך כאשר בדק את ענין התליה ראה שהפלישתים תלו את שאול ובניו, אמר המן בלבו הרי גם מרדכי איש ימיני וכנראה שתליה על עץ כן מצליחה בהם - ויֵיטֵב הַדָּבָר לְפָנֵי הַמֶּן, וַיַּעַשׂ הָעֵץ.

רוחב העץ

וַעֲשׂוּ עֵץ גְּבֵה חֲמִשִּׁים אַמָּה

גבהו של העץ ידוע ככתוב, אבל רוחבו-עוביו לא פורש, **במדרש אבא גוריון** מובא שרוחבו-עוביו היה י"ב אמה, ולפי זה יכלו לתלות את המן ועשרת בניו בשורה אחת בגובה העץ, כי כל אדם תופס אמה רוחב. [ונשארה אמה אחת יתרה...]

נעלם היהודי

וַיִּמְצָא כְּתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מְרֻדְכִי עַל בְּגִתְנָא וְתָרַשׁ הַבַּ

מה המציאה המיוחדת שנמצאה כאן שלא היה מצוי מקודם, שאלה זו תשובות רבות לה. מצאתי בספר **ברוכה אסת** הסבר מעניין לשאלה זו.

אם נדייק בלשון הכתוב נמצא שמוזכר רק מרדכי, סתם, ללא תיאור מוצאו. זו הסיבה שנקרא הדבר לפני המלך, כי אם היו רואים שהוא מרדכי היהודי, היו מדלגים על המעשה, אבל כאשר הם ראו שכתוב מרדכי סתם, חשבו שלבטח אין זה "מרדכי היהודי" המפורסם, שאילו היה הוא זה, היה נכתב בתוארו, על כן הם קראו את המעשה בלי חשש שזה נוגד את הנגיעות שלהם. וזה ביאור הכתוב: **וימצא כתוב... מרדכי**, זה אשר נמצא כתוב, אבל היהודי לא נמצא.

מה ראה אחשורוש לתת למרדכי גדולה

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהֵמָּן מִהֵרָ קַח אֶת הַלְּבוּשׁ וְאֶת הַסּוּס

כַּאֲשֶׁר דְּבַרְתָּ וְעֲשֵׂה כֵן לְמְרֻדְכִי הַיְּהוּדִי הַי

תמוה, מפני מה שונא היהודים - אחשורוש, בחר להלביש את מרדכי, אשר אחשורוש מדגיש שהוא יהודי, בבגדי מלכות, ולתת לו גינוני מלכות ממש כמו המלך בעצמו, הרי יכל לפוטרו בכבוד גדול ועדיין איננו כבוד מלכים ומה ראה על ככה?

מתרץ הר"י אייבשיץ בספרו ישועה גדולה, שאחשורוש ראה וחזה בכוכבים שאחריו ימלוך וישלט בכל עמלו לא פחות מאשר יהודי! אחשורוש שבאותה העת לא ידע שאסתר יהודיה ובנו הנולד לו מאסתר הוא יהודי זעם מאוד על כך שהיהודים שנואי נפשו הם אשר ישלטו בכל עמלו ועל כן כאשר המן הגיע עם הצעת הפתרון להשמדת היהודים שמח אחשורוש שמחה גדולה על כך, אך עדיין היה מצר לעצמו שבכוכבים נראה שיהודי ימלוך ישב על כסאו, על כן כאשר הגיעה לו הזדמנות להגביה יהודי לדרגת מלכות קפץ על האפשרות ונתן לו את כל גינוני המלכות, כי ידוע שניתן לשנות מזל הכוכבים על ידי שעושים כמעין הענין, וכמו שפרעה ראה סימן דם עולה כנגד ישראל בצאתם ממצרים וישראל שינו זאת לטובה על ידי דם המילה ודם הפסח, גם כאן חש אחשורוש לפעול פעולה שתתן ותפעל מלכות על יהודי, ובזה חשב שיפטר ממנו מחזה הכוכבים שיהודי ימלוך תחתיו. הוי אומר הַחֶפֶץ ביקרו של מרדכי, לא היה מאהבת אחשורוש את מרדכי, אלא מסיבת ההיפך וכל חפצו היה שיהיה למרדכי יקר מעט, כדי שלא תהיה לו המלוכה.

פרק ז

הלשין על המן כדי להציל עצמו

וַיֹּאמֶר חֲרִבּוּנָה

אומר **הרמב"ם**, חרבונה היה אחד מאוהבי המן והיה אתמול אחד מהיועצים להמן לעשות העץ, וכשראה את כעסו של אחשורוש, אמר לעצמו, זה לא יגמר בהמן לבדו, אלא כעת כל הפמליה והיועצים הולכים להיות באותו דין ויכריתו את כולם וביקש להציל את עצמו, ואמר: שהמן הוא שפל ומורד ועשה עץ כדי לתלות את מרדכי בגלל שהציל את המלך, כמובן שזה הגביר את כעסו של המלך שציוה מיד תִּלְהוּ עָלָיו.

העץ התכופף לצורך תליית המן

וַיִּתְּלוּ אֶת הָמָן עַל הָעֵץ

כתב **הרמב"ם** שהעץ נתכופף כדי שיתלו עליו את המן ולאחר שתלוהו הזדקף העץ לגובהו - חמישים אמה.

מה צורך לאסתר בבית המן

ביום ההוא נתן המלך אחשורוש

לאסתר המלכה את בית המן ה, ח, א

קשה מה צורך להזכיר כאן במגילה את נתינת בית המן לאסתר, ועוד מה הענין שיש לאסתר בבית זה (שלכאורה היה לפי דברי המדרש חרב באותה העת שכן המן הוציא את העץ הגבוה חמישים אמה מתוך קירות ביתו והרס את ביתו כדי לעשות עץ כה גבוה)?

מתרץ רבי אלישע גאליקו בפירוש המגילה, שהדבר היה נצרך כדי להציל את היהודים מגזירת המן, שהרי בעיסקה מכר המלך את היהודים להמן והיהודים היו נתיני המן ולכן יכל לעשות בהם כרצונו כמו שנאמר הכסף נתון לך והעם לעשות בו פטוב בעיניך (ג, יא), וכעת עת המן נתלה על העץ היה צורך להעביר את רעתו ולקחת מרשותו את היהודים ולהעבירם לידי אסתר ומרדכי שיכתבו על היהודים כטוב בעיניהם שהרי נתיניהם הם, וכדי להעביר את הקנין לידי אסתר נתן לה המלך את בית המן והקנה לה {בקנין אגב} יחד עם כל רכושו של המן את היהודים כדי שתעשה בהם כרצונה.

במיתת השר - מתבטלת הגזירה

ואתו תלו על העץ

אומר **הדרכי דוד** (מובא ב**ילקוט האורים**) כאן נמצא הפתרון לביטול הגזירה שנחתמה בטבעת המלך ואותה הרי אין להשיב (כמו שהבאנו על הפסוק הכסף נתון לך (לעיל ג, יא)), על פי הגמרא בתענית (כט.). שאם המלכות גוזרת גזירה ואחד השרים מת, הגזירה מתבטלת. אף כאן אומר אחשורוש, מפני שאתו תלו על העץ - הגזירה יכולה להתבטל ועל כן כתבו על היהודים כטוב בעיניכם.

הצורך בהריגת האויבים

ונחתום בטבעת המלך אין להשיב ה, ח, א

אשר נתן המלך ליהודים אשר בכל עיר ועיר להקהל ולעמד על נפשם להשמיד ולהרג ולאבד את כל חיל עם ומדינה הצרים אתם טף ונשים ושללם לבזו ה, יא

מקשים **הראשונים** מדוע היה צריך מרדכי להגיע לכך שיהרגו את האויבים, הלא די היה בכך שעם ישראל ניצל מהרג ואבדן וכעת לא ניתן לעשות בהם רע, אמנם למחות את העמלקים צריך מדין מחיית עמלק, אך כל השאר שנפל פחד היהודים עליהם מדוע ציוה להורגם ולאבדם.

מתרץ רבי אברהם אבן עזרא שמאחר ואין לשנות את מכתבי המלך נזקקו כאן לעיצה, והעיצה היתה לשלוח מכתבים ואגרות חדשות ובהם נאמר שנתגלתה מזימה שזמם המן להרוג את היהודים נגד רצון המלך, ואמנם המלך ציוה על המן לכתוב אגרות ולחותמם בטבעת המלך, ובאגרות אלו ציוה המלך לכתוב שהיהודים יהיו עתידים ליום הזה כדי להרוג את הקמים עליהם, והמן זייף את המכתב והפך את הכוונה ובמקום אשר היהודים נהרגו את צריהם, החליף וכתב שהיהודים נהרגו על ידי צריהם, וראיה לכך שהמן זייף, הוא העונש שהוטל עליו שנתלה על העץ, ועל כן נזקק מרדכי לצוות על הריגת השונאים כדי שלא לשנות את מכתבי המלך.

ענין של 'פסיק'

ואתם כתבו על היהודים פטוב בעיניכם בשם המלך וחתמו בטבעת המלך

כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב ה, ח, א

אם כתב אשר נכתב בטבעת המלך אין להשיב, מה יעזור שיכתבו כעת מכתב נוסף אחר? מה יכתבו בו, שהגזירה בטלה, הרי זה בדיוק השבת הכתב אשר נכתב בטבעת המלך?

ועוד יש להבין מה הוא הלשון **כתבו על היהודים**, הרי די לומר **כתבו פטוב בעיניכם בשם המלך**?

מבאר בטוב טעם בפירוש **תשועת חן**, כי כאמור לא היתה אפשרות למחוק את המכתב שנכתב כבר, אבל היתה אפשרות לתת לו פרשנות אחרת, זאת על ידי הוספת "פסיק" קטן במכתב.

במכתב הראשון נכתב **להשמיד ולהרג ולאבד את כל היהודים**, שמשמעו הפשוט להרוג את כל היהודים, אך במכתב השני הוסיפו מרדכי ואסתר **פסיק** במשפט והוא נכתב כך: **להשמיד ולהרג ולאבד את כל היהודים**.

שמשמעו - שיש אישור מהמלך להרוג את כל, ומי אלו שיהרגו את כל, אלו יהיו היהודים. ובוזה המכתב נשאר ככתבו וכלשונו, אך משמעותו שונתה, וזה הפירוש כתבו על היהודים - על [פי' ליד] המילה היהודים כתבו פסיק שיגרום לשנות את המשמעות מלהרוג את היהודים, שהיהודים יהרגו.

מלך היהודים

וּמְרַדְּכֵי יֵצֵא מִלְפָּנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלְבוּשׁ מַלְכוּת ה, טו
במדרש רבה (י, יב) מצאנו שפירשו הכתוב כך: ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות וגו', רבי פנחס אומר מלך מרדכי על היהודים.
שואל היפה ענף, תימה: אם הכוונה שהם יצאו מתחת מלכות אחשוורוש ונהיו תחת ממלכת מרדכי, זה לא יתכן - סותר את המציאות.
אם הכוונה שבזה שהוא היה משנה למלך הוא מלך על היהודים, אין בזה רבותא מיוחדת, כי כמשנה למלך הוא מלך על כל האומות.
ומתוך שמטבע הדברים כשאדם נהיה מקורב למלכות ומצוי הוא אצל פורקי העול, נעשית דעתו קרובה אליהם ויורד מגדולתו הרוחנית, אבל אומרת המגילה שאצל מרדכי לא היה כך, אלא אף על פי שנתמנה למשנה למלך בכל זאת לא זו מקדושתו ומעלתו הרוחנית, ובוזה הוא נהיה מלך על היהודים.
אין הכוונה למלכות ממשלתית, אלא לימאן מלכי רבנן, כאשר ראו שמרדכי נשאר במעלתו הרוחנית המליכוהו עליהם להיות מושלם בכל ענייני התורה והרוח.
[ראה בסמוך מה שכתבתי על פי זה ולפי ביאור הגר"א]

גם אחרי שעלה לגדולה - מרדכי לא יכרע ולא ישתחוה

וּמְרַדְּכֵי יֵצֵא מִלְפָּנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלְבוּשׁ מַלְכוּת תְּכֵלֶת וְחֹר וְעֵטְרֵת זָהָב
גְּדֹלָה וְתִכְרִיז בּוּץ וְאַרְגָּמָן וְהַעִיר שׁוֹשָׁן צְהֵלָה וְשִׁמְחָה שׁוֹשְׁנֵת
יַעֲקֹב צְהֵלָה וְשִׁמְחָה בְּרֵאוֹתָם יַחַד תְּכֵלֶת מְרַדְּכֵי
הגר"א מפרש הכתוב כך: לְבוּשׁ מַלְכוּת - טלית של מצוה.
תְּכֵלֶת - תכלת שבציצית.
וְחֹר - הוא הלבן שבציצית.
וְעֵטְרֵת זָהָב גְּדֹלָה - תפילין שבראש.
וְתִכְרִיז בּוּץ - אלו הרצועות הכרוכים על היד.
וְאַרְגָּמָן - אלו תפילין של יד.
לפי דבריו של היפה ענף שהבאתי למעלה ולפי ביאור הגר"א כאן, מתברר מה היתה השמחה של היהודים באותו רגע עילאי.
נצלו היהודים מהגזירה, אבל היתה להם דאגה נוספת שהעיקה עליהם מאותו הרגע, מה יהיה עם מרדכי שהתקרב אל המלך, הרי ח"ו יכול לקרות לו מה שקורה לאלו שמתקרבים למלכות ומוצאים עצמם בבית הטומאה והרשע, יורדים ממעלתם הרוחנית ה"י.
אך כאשר הם ראו את מרדכי שהוא יוצא מלפני המלך ואינו נשאר איש בית המלך, אלא יוצא ומתגאה בלבוש המלכות האמיתי - טלית של מצוה, תכלת ולבן, תפילין ורצועות כרוכות, נשאר על כנו עומד לפני מלך מלכי המלכים, וגם כעת כשהוא מקורב למלכות הוא נותר במעלת 'ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה', לא כורע ממעלתו ולא משפיל גדלותו הרוחנית, באותו הרגע פורצת העיר שושן בצהלה ושמחה וְלִיהוּדִים הִיְתָה אוֹרָה וְשִׁמְחָה וְשׁוֹן וְיָקָר.

צורר כל היהודים

כִּי הֵמֶן בֶּן הַמִּדְבָּר הָאֲנֹכִי צִוֶּר כָּל הַיְהוּדִים חֶשֶׁב עַל הַיְהוּדִים
לְאֲבָדָם וְהִפֵּל פּוֹר הוּא הַגּוֹרֵל לְהִמָּם וּלְאֲבָדָם ט, כד

המשך חכמה מתמקד בלשון הכתוב המדגיש שהמן היה צורר כל היהודים. אחת מפעולות ההשגחה כדי שיקיימו הדת היא, ששנאת האומות לעם ישראל גדלה יותר ויותר כאשר יעזבו היהודים את דת התורה והמצוות, וכמו שאמר וגם אני נתתי אתכם נבזים ושפלים לכל העם כפי אשר אינכם שמרים את דרכי ונשאים פנים בתורה (מלאכי ב, ט), וכן במצרים שלא שמרו הדת ג"כ שנאתם של המצרים לישראל גדלה למאוד, וכן מדברי המן שאמר וְדַתְיָהֶם שְׁנוֹת (ג, ח) נראה שמה שהטריד אותו, היה ענין הדת, אבל יחד עם זאת הוא לא היה מפסיק לשונאם אילו עזבו את הדת.

תכניתו של המן היתה בראש ובראשונה לגרום ליהודים לעזוב את הדת וזה הפירוש במה שהפיל פור לְהִמָּם וּלְאֲבָדָם, שמתוך המהומה יעזבו את הדת, ואחרי זה לבוא אליהם בטרוניה שעוזבים הם דת צדק. אבל המטרה הסופית היתה להשמיד את כל היהודים וגם את עוזבי הדת, והוא אשר הדגישה המגילה שהיה המן צורר כל היהודים, בין אלו שמתנהגים כיהודים ובין אלו שח"ו, לא.

גם כשהלך להתלות נשאר צורר

כִּי הֵמֶן בֶּן הַמִּדְבָּר הָאֲנֹכִי צִוֶּר כָּל הַיְהוּדִים ט, כד

ארבע פעמים מוזכר במגילה התואר צורר היהודים ליד שמו של המן. בשלש הפעמים הראשונות הוא נקרא 'צורר היהודים', ובאחרונה הוא מתואר כ'צורר כל היהודים'. שמעתי לומר, שבתחילה לא ידע המן שאסתר היא יהודיה, על כן נקרא סתם צורר היהודים, כי היתה יהודיה אחת בעולם שלא צררה, אבל אחר כך בעת המשתה שנגזר דינו כשנודע לו שאסתר היא יהודיה, כלל גם אותה בתאוותו שלא פרחח ממנו גם בעת תליתו - לצרור את כל היהודים, גם כאשר כלתה אליו הרעה ועמד על הגרדום להתלות נותר הוא צורר כל היהודים.

הישועות בפורים

וְהַיְמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל דּוֹר וְדוֹר מְשַׁפְּחָה וּמְשַׁפְּחָה ט, כח
כותב החתם סופר, בכל דור ודור יש בימי הפורים הזדמנות לישועות גדולות לכל משפחה ומשפחה בפני עצמה, בדיוק כמו הישועה הגדולה שזכו בה בימי מרדכי ואסתר. כל אחד צריך לפעול במצוות היום כדי שיזכה לישועה הראויה לו בכל דור ודור, וכן על זה הדרך מבואר מדינה ומדינה ועיר ועיר, שיש את הישועות הפרטיות של המשפחה ואחר כך את הישועות של העיר ואת הישועות של כל המדינה כל מקום כפי הראוי.

לא יסוף - מציאות

וְזָכָרָם לֹא יִסּוּף מִזְרַעָם ט, כח

המשך חכמה מבית בשם שו"ת הרשב"א שמעולם לא היתה גזרה על ישראל לבטל את ימי הפורים בגלל ההבטחה של לא יסוף מזרעם.

[נקוה שגם בגלות ארצנו הקדושה יצייתו לדבר זה]

נס מיסי אחשורוש

וַיִּשֶׂם הַמֶּלֶךְ אַחְשֵׁרֶשׁ מִסֵּי א.

הקורא את כל המגילה והשמיט פסוק זה לא יצא ידי חובתו, הוי אומר שגם ענין השמת המס הוא חלק מגלגול הנס.

מה אכן קשור ענין זה לנס הפורים? מסביר החתם סופר שאילו אחשורוש לא היה מטיל מיסים היתה בכך צרה ליהודים.

אחשורוש הטיל מיסים עד כדי כך שהעם נעשה רש בגלל זה, כמו שאמרו חז"ל למה נכתב בפסוק זה **אחשורש** חסר, לומר לך שנעשו האומות רשים בימיו.

כאשר יש רווחה כלכלית ואנשים שלווים ורגועים יש להם את כל העת שבעולם להעביר ביקורת, לבחון דברים לשאול שאלות ובסופו של ענין גם לעורר מהומות, אך כאשר אדם עסוק לפרנסתו ומתמודד במלחמת הישרדות יומיומית כדי להשלים את מיסיו למלך, אין עיתותיו בידו לדברים אחרים.

כך נתן ה' בלבו של אחשורוש להטיל מיסים על גויי הארץ ואיי הים כדי שיהיו עסוקים בעניניהם ולא יפנה ליבם להציק ליהודים.

יהודי מתחילתו ועד סופו

כִּי מְרַדְּכֵי הַיְהוּדִי

על אחשורוש נאמר הוא אַחְשֵׁוֹרוֹשׁ ודרשו הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו, שלא נטעה ולא נתבלבל - גם בסוף המגילה הוא נשאר רשע, ולעומתו מרדכי נשאר יהודי מתחילתו ועד סופו, וזה מה שכתוב כאן כי מרדכי היהודי. ואומר החתם סופר שצריך לומר כן שלא נחשוב שבהתקרבותו של הצדיק לאותו רשע התרחק מהיהודים כדי להתייפות בעיני המלך ולמצוא חן לפניו, אלא מרדכי נשאר אותו מְרַדְּכֵי הַיְהוּדִי, וליבו של אחשורוש נתון ביד ה'. ומכאן נלמד לדורות כי אין בחובת ההשתדלות לנסות למצוא חן בעיני השליט הרשע, אלא לעשות רצון אבינו שבשמים ואז גם המלך העריץ עושה את רצון היהודי השלם.

לא ביטל תורה

וַרְצוּי לְרֵב אֶחָיו

אמרו **בגמרא** (מגילה טז:): וַרְצוּי לְרֵב אֶחָיו ולא לכל אחיו, שפירשו ממנו מקצת סנהדרין. אומר **היערות דבש** (ב, ב) לא יודמה ח"ו שביטל מתורה לרוב טרדתו בעסקי רשות המלכות, ח"ו לומר עליו כן, אלא מפני שמרדכי נהיה מלך (על פי המדרש אסת"ר י, יב על הפסוק ומרדכי יצא), וידוע (סנהדרין יח:): שאין מושיבין מלך בסנהדרין, ולכך פירשו ממנו סנהדרין ולא שח"ו פירש עצמו מדברי תורה.